

op zoek naar het maatschappelijk draagvlak voor migratie

jan denys

—

10.2022

inhoud

01

inleiding

04

02

methodologie

06

03

de impact van
en visie op migratie

09

04

reguliere migratie

32

05

asiel

46

06

illegale migratie

64

07

de essentie

78

01

inleiding

waarom deze studie?

Waarom wijdt Randstad Research een onderzoek aan het draagvlak inzake migratie in België? In de eerste plaats omdat het om één van de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen gaat. Ontwikkelingen die ook neerslaan op de arbeidsmarkt. Uiteraard ook omdat in deze tijden van historische schaarste het aantrekken van talent uit het buitenland meer dan ooit een belangrijk strategisch aandachtspunt is inzake personeelsvoorziening. Enkele cijfers zijn in deze op hun plaats.

Op 1 januari 2021 verbleven er 11,52 miljoen personen (100%) officieel in België onder wie 1,45 miljoen buitenlanders (13%) en 10,07 miljoen Belgen. Van deze laatste groep was 2,32 miljoen van buitenlandse herkomst (20%). Belgen met Belgische achtergrond maken 67% van de bevolking uit. (Myria, 2022) Het aandeel buitenlanders in België steeg tussen 1995 en 2021 van 9% naar 13%. Het aandeel Belgen met een buitenlandse eerst geregistreerde nationaliteit steeg in dezelfde periode van 4% naar 10%.

De voorbije zeventig jaar kende België een structureel stijgende immigratie (zij het uiteraard met tussendoor conjuncturele schommelingen) en sinds 1989 een onafgebroken positief migratiesaldo. Sinds 2001 komt de jaarlijkse immigratie boven de 100.000 uit, sinds 2007 zelfs meestal boven de 150.000 met als piek 175.000 in 2019. Zelfs in het beruchte coronajaar ging het nog steeds om 144.000 personen. Corona had al bij al een beperkt effect op migratie. Maar ook de emigratie is sterk gestegen. Sinds 2012 bedraagt deze ook meer dan 100.000 met als piek 2019 met 120.000. Na een piek inzake nettomigratie in 2010 met 79.000, schommelt deze sindsdien rond de 50.000. (Statbel, 2022)

Migratie beweegt al sinds enkele decennia de gemoederen zowel wat de nieuwe instroom als de groep migranten betreft die zich hier (pogen te) integreren. Het maatschappelijk debat is sterk ideologisch gekleurd. Een onderliggend probleem is ongetwijfeld dat migratie te veel onder één noemer wordt geplaatst. Nochtans is het aannemelijk dat de verschillende vormen van migratie (reguliere, asiel, illegale) niet op dezelfde manier beoordeeld worden. Het gaat sowieso om totaal verschillende realiteiten.

De belangrijkste bijdrage van deze studie is dat deze verschillende vormen van migratie heel duidelijk worden onderscheiden. De studie brengt in kaart hoe de publieke opinie denkt over migratie. Gezien de sterke ideologische inslag van het debat en de grote mate waarin migratie een gepolitiseerd thema is, zal sterk ingezoomd worden op de electoraten van de verschillende politieke partijen. Hoe kijken deze electoraten naar de verschillende aspecten van migratie? Maar ook de meer klassieke socio-demografische kenmerken (gender, leeftijd, opleiding ...) worden in deze niet vergeten. Uiteraard is er ook aandacht voor de verschillen tussen respondenten van Belgische (Vlaams, Waalse) afkomst en deze van andere afkomsten waaronder de Marokkaanse en de Turkse. Het blijft echter lastig een volledig representatief beeld te krijgen van de opinies van deze laatste groep.

We starten de studie met enkele globale stellingen over migratie. Daarna gaan we dieper in op reguliere migratie (werk, gezinshereniging, studenten). Vervolgens is asiel aan de buurt. We eindigen met illegale migratie. In een laatste hoofdstuk brengen we de belangrijkste inzichten samen en formuleren we ook enkele aandachtspunten voor beleid.

02

methodologie

De vragenlijst werd online afgenomen door het onderzoeksbureau Ikanos in de periode mei-juni 2022. Om voldoende onderverdelingen mogelijk te maken (bv. inzake de verschillende electoraten) werd gekozen voor een extra grote pool van zo'n 3.000 respondenten. De onderzoekspopulatie is de groep burgers vanaf 18 jaar. De oudste respondent was 94 jaar. Voor het opstellen van de vragenlijst en duiding bij sommige cijfers konden we een beroep doen op de kennis en expertise van professor-emeritus Mark Elchardus (VUB). Voor de inhoud van het rapport is enkel Randstad Research verantwoordelijk. Bij de samenstelling van de pool respondenten werd gestreefd naar representativiteit qua gender, opleiding, leeftijd, woonplaats en etnische achtergrond.

Het bekende probleem inzake ondervertegenwoordiging van mensen met een niet-westerse migratieachtergrond konden we niet helemaal vermijden. Het probleem is dat dit met weging niet te corrigeren valt. Binnen deze groep zijn jongeren duidelijk oververtegenwoordigd. De groep 60+ is nagenoeg afwezig. Uiteraard moet hier bij de interpretatie rekening mee worden gehouden.

tabel 1

onderverdeling respondenten (aandelen)

n = 3.005

geslacht	man	49	taal	franstalig	46
	vrouw	51		nederlandstalig	54
leeftijd	18-30 jaar	18	provincie	west-vlaanderen	10
	31-40 jaar	19		oost-vlaanderen	13
	41-50 jaar	18		antwerpen	16
	51-60 jaar	15		limburg	8
	+60 jaar	30		vlaams-brabant	10
kwalificatie	kortgeschoold	18	electoraat	brussel	11
	middengeschoold	41		namen	4
	hooggeschoold	40		henegouwen	12
	andere	1		luxemburg	3
achtergrond	belgisch, vlaams, waals	82	electoraat	waals-brabant	4
	europes	12		luik	10
	marokkaans	3		les engagés	2.6
	turks	1		cd&v	5.2
	andere	2		défi	2.1
socio- economische positie	werkend	54	ecolo	6.1	
	werkzoekend/ werkloos	4	groen	4.5	
	ziek/invalid	6	mr	8	
	student	5	n-va	12	
	huisvrouw/man	4	open vld	5.2	
	gepensioneerd	27	ptb	7.1	
levensbe- schouwing	ongelovig, onverschillig	32	ps	7.4	
	atheïst, vrijzinnig	14	pvda	4.5	
	christen	47	vlaams belang	10.8	
	moslim	4	vooruit	6.7	
	andere	3	andere/blanco	17.6	

03

de impact van en visie op migratie

In dit hoofdstuk hebben we het over migratie in algemene zin. We maken in dit hoofdstuk geen onderscheid tussen de verschillende vormen die migratie kan aannemen. Eerst gaan we na hoe de bevolking de algemene gevolgen van migratie inschat. We doen dit aan de hand van vijf vragen.

- Welke impact heeft migratie op het overheidsbudget?
- Welke impact heeft migratie op de economie?
- Welke impact heeft migratie op het onderwijs?
- Wat zijn de persoonlijke ervaringen met migratie (impact op de buurt en individu, zich goed voelen, veiligheid enz.)?
- Globaal oordeel

Dan gaan we dieper in op de samenhang tussen hoe naar migratie wordt gekeken en de kijk op de eigen toekomst en deze van de samenleving. Vervolgens confronteren we de respondenten met twee extreme posities inzake migratie: respectievelijk open en gesloten grenzen.

3.1 impact op het overheidsbudget

Om na te gaan hoe de bevolking de kosten en baten van legale migratie inschat, werd de volgende vraag voorgelegd "Als men kijkt naar wat zij bijdragen aan sociale bijdragen en belastingen en kosten aan sociale zekerheid, pensioenen, ziekteverzekering en werkloosheid... dan..."

en daarbij werden drie antwoordmogelijkheden geboden: "brengen migranten meer op dan zij kosten", "brengen zij evenveel op als zij kosten" en "kosten zij meer dan zij opbrengen."

Slechts 12% van de populatie is van mening dat migranten meer opbrengen dan ze kosten, 28% denkt dat er een evenwicht is tussen beide en maar liefst 60% oordeelt dat migranten meer kosten dan ze opbrengen. De inschatting van een negatieve impact is vijf keer groter dan de positieve. Mannen zijn in deze iets minder negatief dan vrouwen (14% en 10%). Hetzelfde geldt voor jongeren en meer nog voor studenten. Wie jonger is dan dertig, is in 16% van de gevallen positief, bij studenten is dit zelfs 24% maar bij 50+ is dit nog 9%. Kortgeschoolden zijn ook negatiever dan hogeschoolden (resp. 10% en 15%). Hetzelfde geldt voor Nederlandstaligen versus Franstaligen (9% en 15%). Conform de verwachtingen scoren mensen die moeilijk tot onmogelijk kunnen rondkomen en daarin geen verbetering verwachten (hierna de kwetsbaren genoemd) ook negatiever (8%) dan zij die rijkelijk of comfortabel kunnen leven en geen inkomensverlies verwachten (hierna de geprivilegieerden genoemd) (16%). Het verschil tussen beide groepen is nog duidelijker als we de antwoorden op 'meer kosten dan zij opbrengen' in oenschouw nemen (resp. 71% en 49%).

Gemiddeld grotere verschillen merken we op inzake etnische achtergrond. Iemand met een Belgische, Vlaamse of Waalse achtergrond is in dit verband slechts in 9% van de gevallen positief. Bij iemand met een Europese achtergrond stijgt dit aandeel naar 19%.

Bij personen met een Marokkaanse/Turkse achtergrond is dit 31%. We herhalen dat de resultaten van deze groep, gezien de quasi afwezigheid van ouderen bij de respondenten, vermoedelijk minder representatief zijn dan voor andere groepen. Ook bij andere personen met een niet-Europese achtergrond ligt het aandeel met een minder negatieve inschatting relatief hoog (29%). Kenmerken verbonden met een meer negatieve inschatting van de budgettaire kosten en baten van migratie zijn: Nederlandstalig, autochtoon (mensen die hun herkomst definiëren als Belgisch, Vlaams of Waals), kortgeschoold, sociaal-economisch kwetsbaar, wat ouder en man; kenmerken verbonden met een positieve inschatting zijn: Franstalig, migrant, hooggeschoold, sociaal-economisch geprivilegieerd, relatief jong en vrouw.

We zien eveneens duidelijke verschillen naar politieke voorkeur. De electoraten van de verschillende Belgische politieke partijen hebben zeer verschillende opvattingen in deze. Het meest opvallend is de opstelling van de groene familie. Daar waar bij alle andere politieke formaties de negatieve inschatting duidelijk zwaarder doorweegt is dit bij Ecolo niet zo. Daar houden beide elkaar in evenwicht (resp. 29% kosten meer en 30% brengen meer op). Ook bij Groen (resp. 22% en 32% idem) zijn de verhoudingen nog enigszins evenwichtig. Maar bij alle andere politieke partijen en families is het aandeel negatieven minstens 2 tot maximaal 28 keer groter dan het aandeel positieven.

tabel 2

'migranten brengen meer op dan ze kosten' versus 'migranten kosten meer dan ze opbrengen' (aandelen)

	brengen meer op	kosten meer
ecolo	29	30
pvda	23	51
groen	22	32
ps	19	51
les engagés	19	42
défi	16	58
ptb	15	56
cd&v	12	50
vooruit	11	56
mr	8	63
open vld	8	53
n-va	3	82
vlaams belang	3	85

wat zegt de wetenschap?

De gevolgen van migratie kunnen uiteraard op verschillende manieren worden bekeken, afhankelijk van de baten en kosten die men in rekening brengt. Eén van de minst controversiële manieren om dat te doen, houdt zich aan gemakkelijk meetbare kosten. Die methode werd gevolgd door de Nationale Bank van België in een studie die verscheen in 2020 en betrekking heeft op het jaar 2016. (Baeyens, 2020)

In die studie wordt enkel gekeken naar de kosten en baten van legale migratie. De kosten en baten van asiel en illegale migratie blijven buiten beeld. Specifiek wordt rekening gehouden met wat de overheid uitgeeft aan pensioenen, werkloosheidsvergoedingen, kinderbijslag, via de verplichte ziekteverzekering en aan bijstand.¹ Aan de kant van de baten wordt rekening gehouden met de betaalde belastingen en de sociale bijdragen. Door de methodologie die door de Nationale Bank werd gebruikt, kan de schatting van kosten en baten enkel voor de eerstegeneratiemigranten worden doorgevoerd.² De eerste generatie legale migranten blijken in het onderzochte jaar ongeveer 3,6 miljard meer te kosten dan de doorsnee bevolking. Indien we deze studie als uitgangspunt nemen zouden we kunnen stellen dat 60% van de respondenten correct geïnformeerd is en 40% niet.

3.2 migratie en economie

Uit de vraag naar de impact van migratie op het overheidsbudget kwam een duidelijk negatief antwoord. Geldt dit ook inzake impact op de economie? Dit is inderdaad het geval. Slechts 18% is van oordeel dat “ten gevolge van migratie het economisch beter gaat met dit land”; 82% van de ondervraagden ziet geen positieve economische impact. Gegeven de vraagstelling betekent dat niet noodzakelijk dat zij de impact van migratie op de economie negatief inschatten, wel dat zij van oordeel zijn dat migratie de economische situatie niet verbetert.

Mannen zijn in dit verband positiever dan vrouwen (resp. 21% en 15%). Hetzelfde geldt voor jongeren en studenten (resp. 24% en 35%). Bij 50+ is dit nog 13%. Inzake kwalificatie merken we eveneens een verschil tussen kort- en hogeschoolden (13% versus 22%).

Tussen Nederlandstaligen en Franstaligen is er in dit geval weinig verschil (19% versus 16%). Etnische achtergrond zorgt dan weer wel voor grote verschillen. Bij personen met Belgische achtergrond is het aandeel positieven 14%. Bij respondenten met een Europese achtergrond is dit 22%, bij Marokkaanse/Turkse achtergrond 29% en bij een andere niet-Europese achtergrond zelfs 46%. Bestaanszekerheid heeft, voorspelbaar, een grote invloed op de wijze waarop men de bijdrage van migratie op de economie inschat. Van de kwetsbaren meent slechts 9% dat het economisch beter gaat ten gevolge van migratie. Bij de geprivilegieerden is dit 27%.

¹ Met de kosten van onderwijs wordt dus geen rekening gehouden. In vergelijkbare buitenlandse studies doet men dat doorgaans wel.

² De gebruikte methode veronderstelt dat men de kosten en baten over een ganse levensloop in rekening kan brengen. Dat kan voor de eerstegeneratiemigranten, maar niet voor de tweedegeneratiemigranten. Hun gemiddelde leeftijd in de studie is 28 jaar, de meeste kosten (pensioenen, ziekteverzekering) worden gemaakt door wat oudere mensen.

Naast etnische achtergrond is politieke voorkeur nog maar eens de variabele die de grootste onderlinge verschillen laat zien. Het is opnieuw de groene familie die de meeste mensen telt die de impact van migratie op de economie positief inschatten. Bij Groen gaat het om 40% en bij Ecolo om 33%, gevolgd door de partijen met christelijke roots (CD&V 34% en Les Engagés 28%). Bij de linkse partijen zien we opmerkelijke verschillen tussen de Nederlandstalige en Franstalige. Van de electoraten van PS en PTB zien respectievelijk 12% en 11% een positieve impact; van de electoraten van PVDA en Vooruit respectievelijk 23% en 26%. Ook bij de liberale familie zijn de Nederlandstaligen positiever dan de Franstalige (Open Vld 23%, MR 13%). Opmerkelijk is dat het electoraat van NV-A (13%) in deze een score haalt die heel dicht ligt bij die van PS en PTB.

3.3 migratie en onderwijs

De negatieve teneur inzake gevolgen van migratie stellen we ook vast als het over onderwijs gaat. 64% van de respondenten is van oordeel dat door de migratie de kwaliteit van het onderwijs achteruit is gegaan. Mannen zijn in deze negatiever dan vrouwen (67% versus 61%). Inzake leeftijd lopen de verschillen hoog op, van 49% bij de -30-jarigen (bij studenten zelfs maar 41%) naar 73% bij 50+. De negatieve trend zet wel niet door na 60. Inzake kwalificatie zijn de verschillen minder uitgesproken met 70% van de kortgeschoolden en 60% van de hooggeschoolden die een negatieve impact zien.

tabel 3

‘door migratie ging de kwaliteit van het onderwijs erop achteruit’ (aandelen)

	eens
défi	82
vlaams belang	80
n-va	79
mr	75
ptb	66
cd&v	61
ps	60
les engagés	60
open vld	54
pvda	52
vooruit	51
ecolo	50
groen	36

Inzake etniciteit vinden we de intussen gekende verschillen. Respondenten met Belgische achtergrond vinden in twee op drie gevallen dat de kwaliteit van onderwijs gedaald is ten gevolge van migratie, bij andere Europeanen daalt dit naar 56% en bij respondenten met Marokkaanse/Turkse achtergrond zelfs naar 33%. Franstaligen (67%) zijn in deze ook negatiever dan Nederlandstaligen (62%). Ook kwetsbaren oordelen negatiever (69%) dan geprivilegieerden (57%). Mensen met de volgende kenmerken hebben meer kans de impact van migratie op de kwaliteit van het onderwijs negatief in te schatten: mannen, oudere personen, kortgeschoolden, autochtonen, Franstaligen en kwetsbaren. Een minder negatief oordeel vindt men bij vrouwen, jongeren, migranten, langgeschoolden, Nederlandstaligen en geprivilegieerden.

Opnieuw zijn de verschillen tussen en soms ook binnen politieke families groot. De meest negatieve evaluatie van de invloed van migratie op het onderwijs merken we bij DéFI (82%), gevolgd door Vlaams Belang (80%) en N-VA (79%). MR zit dicht in de buurt met 75%. Het verschil met zusterpartij Open Vld is groot (54%). De linkse en (historisch) meer christelijk geïnspireerde partijen zijn globaal iets minder negatief waarbij opvalt dat naast de liberale partij MR ook de linkse Franstalige partijen negatiever zijn dan de Nederlandstalige (PS 60% versus Vooruit 51%; PTB 66% versus PVDA 52%). Het zijn opnieuw de groene partijen waarvan de electoraten het minst negatieve

gevolgen op het onderwijs zien. Groen is zelfs de enige partij waar een minderheid van het electoraat de impact van migratie op het onderwijs negatief inschat (36%), bij Ecolo is dat net niet het geval (50%).

3.4 de persoonlijke ervaringen en gevolgen inzake migratie

Het lijkt geen twijfel dat persoonlijke betrokkenheid en ervaringen een niet te onderschatten rol spelen bij het zich vormen van een oordeel over (de gevolgen van) migratie. Daarom is het interessant te peilen naar de persoonlijke ervaringen met migratie. Dat werd gedaan door een reeks vragen te stellen waarop de respondenten ja of neen konden antwoorden. Zes van die vragen hadden betrekking op mogelijke positieve gevolgen van migratie (zie tabel 4), vier op mogelijke negatieve gevolgen (zie tabel 5).

tabel 4

persoonlijk ervaren positieve gevolgen van migratie
(aandelen eens)

"ten gevolge van migratie..."	totaal	nederlandstaligen	franstaligen
"ken ik meer verschillende mensen"	47	41	53
"vind ik het leven boeiender"	29	30	29
"beschik ik over meer diensten"	17	13	21
"is mijn buurt erop vooruit gegaan"	17	14	20
"vind ik gemakkelijker werk"	15	14	16
"verdien ik meer"	11	9	13

tabel 5

persoonlijk ervaren negatieve gevolgen van migratie
(aandelen eens)

"ten gevolge van migratie..."	totaal	nederlandstaligen	franstaligen
"voel ik me minder veilig"	58	58	58
"voel ik me minder goed thuis in dit land"	53	51	55
"is werken minder aangenaam geworden"	40	35	46
"voel ik me eenzamer"	25	22	28

Het eerste wat opvalt, is dat dubbel zoveel mensen negatieve gevolgen zien als er mensen zijn die positieve gevolgen onderkennen. Het gemiddelde percentage dat 'ja' antwoordt bij de negatieve gevolgen is 44, terwijl dat gemiddelde voor de positieve gevolgen 23 bedraagt. Meer dan de helft van de ondervraagden vindt dat ten gevolge van migratie hun veiligheid afnam en zij zich minder thuis voelen in dit land.

De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn relatief beperkt en niet éénduidig. Mannen voelen zich iets minder thuis en vinden het werk ook minder aangenaam ten gevolge van migratie maar geven meer dan vrouwen aan makkelijker werk te vinden en meer te verdienen. Inzake leeftijd is de trend duidelijk. Een opgaande leeftijd gaat gepaard met meer negatieve en minder positieve oordelen. Kwetsbaren zijn ook nagenoeg altijd negatiever of minder positief dan geprivilegieerden. Hetzelfde geldt voor respondenten met Belgische achtergrond ten opzichte van de andere etnische achtergronden.

Tussen Nederlandstaligen en Franstaligen zijn er meestal geen grote verschillen. Bij de verschillen die er zijn, merken we dat er meer Franstaligen zijn die zowel positieve als negatieve gevolgen zien. Vergeleken met de Nederlandstaligen zijn er meer Franstaligen die ten gevolge van migratie meer verschillende mensen kennen, over meer diensten kunnen beschikken en vooruitgang zien in hun buurt. Maar er zijn ook meer Franstaligen dan Nederlandstaligen die van oordeel zijn dat ten gevolge van migratie het werken minder aangenaam is geworden en zij zich eenzamer voelen.

De verschillen inzake persoonlijke ervaringen merken we ook bij de verschillende electoraten.

tabel 6

'voelt zich minder thuis' en
'voelt zich minder veilig' ten
gevolge van migratie
(aandelen eens)

	voelt zich minder thuis	voelt zich minder veilig
vlaams belang	84	89
ptb	62	61
mr	61	66
n-va	61	74
défi	53	66
ps	47	57
cd&v	45	51
ecolo	43	41
les engagés	39	45
pvda	39	42
open vld	37	42
vooruit	31	39
groen	29	34

Daar waar de verschillen tussen Nederlandstaligen en Franstaligen globaal beperkt of in het geval van veiligheid zelfs onbestaande zijn, is dit niet zo bij de verschillende politieke families van dezelfde strekking. Het verschil inzake zich minder goed thuis voelen, is telkens zeer uitgesproken tussen de electoraten van PS en Vooruit (47% versus 31%), PTB en PVDA (62% en 39%), MR en Open Vld (61% en 37%) en tussen Ecolo en Groen (43% versus 29%). De verklaring is dat migratie sterker gepolitiseerd is in Vlaanderen. Ten gevolge daarvan zijn de Nederlandstalige kiezers met meer negatieve en minder positieve ervaringen meer geconcentreerd bij twee partijen die geen Franstalig equivalent hebben (van de N-VA-kiezers voelt 61% zich minder thuis ten gevolge van migratie, van de Vlaams Belang-kiezers 84%). Dit maakt ook duidelijk dat het ontbreken van een partij als Vlaams Belang in Franstalig België niet betekent dat de zorgen waarop die partij inspeelt daar niet aanwezig zijn.

Los van taal, is het de groene politieke familie die zich het minst negatief/meest positief opstelt inzake migratie in algemene zin. Vlaams Belang is redelijk afgetekend het meest negatief/minst positief. Verder in dit rapport moet blijken in welke mate dit zich doorvertaalt naar de verschillende vormen van migratie.

3.5 een eerder negatief globaal oordeel over migratie

Als men de verschillende stukjes van de puzzel – impact van migratie op overheidsbudget, economie, onderwijs en persoonlijke ervaringen – samenlegt, kan men schatten hoeveel mensen een positief, dan wel een negatief oordeel vellen over migratie. 11% meent dat migratie meer opbrengt dan kost aan de gemeenschap en 28% meent dat kosten en baten in evenwicht zijn. 18% is van mening dat migratie positief is geweest voor de economie. Bij de 25% ervaart persoonlijke voordelen van migratie. Kortom, we kunnen verwachten dat zo'n 20 à 30% van de respondenten migratie globaal genomen eerder positief beoordeelt.

Dat blijkt ook het geval te zijn. Op de vraag “Hoe beoordeelt u de migratie die België over de laatste 50 jaar heeft gekend?”, antwoordt 27% dat die voordelig of zeer voordelig is geweest. Voor slechts 5% is dit zeer voordelig.

Aan de andere kant zien we dat 60% van de mensen oordeelt dat migratie meer kost dan opbrengt aan de gemeenschap; 82% beschouwt de huidige migratie niet als een middel tot economische vooruitgang; 64% is van mening dat door migratie ons onderwijs erop is achteruitgegaan, bijna één op twee ervaart persoonlijke nadelen van migratie. Kortom, men zou verwachten dat bij de 60% globaal negatief oordeelt over migratie.

Dat is echter niet het geval. Slechts 39% doet dat (16% acht de impact “zeer nadelig”, 23% “nadelig”). Een heel grote groep (35%) houdt zich op de vlakte, oordeelt: “noch voordelig, noch nadelig”. Waarschijnlijk is dat het geval omdat een aantal mensen die nadelige ervaringen heeft, toch voor de neutrale middenpositie kiest omdat zij het gevoel hebben dat men door te oordelen over de gevolgen van migratie ook oordeelt over migranten. Het gaat misschien om mensen die wel een negatief oordeel hebben over de gevolgen van migratie, maar geen oordeel willen vellen dat kan worden geïnterpreteerd als negatief voor de migranten. Dit neemt niet weg dat de groep die zich negatief uitspreekt, groter is dan de groep die zich positief uitspreekt (resp. 39% en 27%), een verhouding van anderhalf op één.

Het globale oordeel over migratie is in België wel merkkelijk positiever dan in Nederland. Uit een onderzoek uit 2019 blijkt dat 49% van de Nederlanders de impact van migratie “zeer tot tamelijk” negatief acht. Net zoals in België ziet 35% noch positieve, noch negatieve gevolgen, maar slechts 11% acht de gevolgen “zeer tot matig positief”, terwijl in België 27% ze beschouwt als “voordelig of zeer voordelig”. (Verhue, et al, 2020)

De mate waarin inwoners van België globaal positief, dan wel negatief oordelen over migratie, verschilt uiteraard tussen verschillende bevolkingsgroepen. Mannen zijn iets positiever, jongeren, hogeschoolden en geprivilegieerden eveneens. De globale inschatting van de impact van migratie is iets positiever bij de Franstaligen dan bij de Nederlandstaligen. 29% van de eersten en 24% van de tweeden ziet vooral voordelen; 36% van de eersten en 41% van de tweeden vooral nadelen.

Inzake etnische achtergrond zijn de verschillen, zoals verwacht, groter. Eén op vier respondenten met Belgische achtergrond is positief. Bij respondenten met een achtergrond uit een ander Europees land is dat 33%. De hoogste scores zijn voor de collega's met Marokkaanse/Turkse achtergrond (46%) en zij met achtergrond uit een ander land buiten Europa (44%).

Ook wat het globale oordeel over migratie betreft, zijn de grootste verschillen merkbaar tussen de electoraten van de verschillende politieke partijen. Het globale oordeel over migratie is sterk gepolitiseerd.

tabel 7

'migratie van voorbije vijftig jaar is (zeer) voordelig geweest voor het land' en 'migratie is zeer nadelig geweest voor het land' (aandelen eens)

	(zeer) voordelig	(zeer) nadelig
groen	49	17
ecolo	48	20
les engagés	45	23
cd&v	43	20
open vld	33	27
ps	32	28
pvda	32	29
vooruit	32	25
ptb	28	40
mr	23	43
défi	18	38
n-va	13	57
vlaams belang	7	71

We vinden een duidelijk positief oordeel bij de groene politieke familie en CD&V en Les Engagés. Een sterk verdeeld electoraat is aanwezig bij Open Vld, Vooruit, PS en PVDA waar positieven en negatieven elkaar ongeveer in evenwicht houden, zij het telkens met licht overwicht voor de positieven. Bij al deze partijen is er telkens een grote groep van ongeveer 40% onbeslist. Bij PTB wegen als enige linkse partij de negatieven duidelijk zwaarder door.

In hun globaal oordeel over migratie zijn respondenten milder dan in hun evaluatie van persoonlijke ervaringen (zich minder thuis voelen, zich minder veilig voelen). 53% voelt zich minder thuis en 58% voelt zich minder veilig maar 'slechts' 39% is van oordeel dat migratie nadelig is geweest de voorbije vijftig jaar. Vooral bij het CD&V-electoraat valt op dat het in vele gevallen grote persoonlijke nadelen ondervindt (45% en 51%), maar slechts in 20% migratie in haar geheel nadelig acht.

Afhankelijk van het specifieke gevolg van migratie dat wordt bevraagd, verschillen de bevolkingsgroepen die zich relatief positiever of negatiever opstellen. Een meer positieve inschatting van de gevolgen van migratie vindt men echter consistent bij de jongeren, de sociaal-economisch geprivilegieerden en de migranten.

3.6 het oordeel over migratie en de kijk op de eigen toekomst en deze van de samenleving

Het is duidelijk dat migratie en haar gevolgen voor velen een ingrijpend gebeuren zijn. Men kan daarom verwachten dat enerzijds de kijk op migratie en anderzijds de kijk op de toekomst van het land en de persoonlijke toekomst, nauw samenhangen. Om na te gaan in welke mate dat het geval is, werden twee vragen gesteld. De eerste over de toekomst van de samenleving, de tweede over de persoonlijke toekomst. Enerzijds: "Ik verwacht dat ons land er in de nabije toekomst..." met als antwoordmogelijkheden (1) zal op vooruitgaan; (2) noch op vooruit, noch op achteruit zal gaan; (3) op achteruit zal gaan. Anderzijds: "Persoonlijk verwacht ik dat ik in de nabije toekomst..." met als antwoordmogelijkheden (1) welvarender zal worden; (2) noch meer, noch minder welvend zal worden dan vandaag; (3) minder welvend zal worden.

Geruime tijd al wordt in verschillende landen vastgesteld dat een groot deel van de bevolking de indruk heeft dat hun land erop achteruitgaat, dat wat van waarde is, verloren gaat. Dat geloof in maatschappelijke neergang wordt aangeduid met de term declinisme. In 2012 werd vastgesteld dat de inwoners van België die 25 tot 35 jaar oud waren, bijzonder declinistisch waren. (Elchardus, 2015)

Dat declinisme werd ook in onder meer Nederland waargenomen. We stellen het ook vast in dit onderzoek. 48% van de ondervraagden verwacht dat het land erop achteruit zal gaan, 41% verwacht noch vooruitgang noch achteruitgang en slechts 11% verwacht vooruitgang. In de geest van de mensen is dit niet langer het continent van de vooruitgang, maar, in het beste geval, dat van de stagnatie en, zo vrezen de meesten, van neergang. Dat gevoel leeft nog sterker bij de Nederlandstaligen dan bij de Franstaligen. Van de eerste verwacht 54% neergang, van de laatsten 44%; van de eersten ziet 10% vooruitgang in de toekomst, van de laatsten toch een iets grotere proportie, 13%.

In onderzoek in het verleden werd vastgesteld dat het geloof in maatschappelijke neergang gepaard ging met optimisme betreffende de persoonlijke toekomst. Dat geldt vooral voor jongere mensen. In het onderzoek in België uit 2012 zien we dat nagenoeg acht op de tien jongvolwassenen verwacht het op vele vlakken beter te doen dan hun ouders. Ondanks de grote maatschappelijke neergang die zij menen te zien, zijn zij dus opvallend optimistisch over hun persoonlijke toekomst. Het Nederlandse Sociaal Cultureel Planbureau dat tot een gelijkaardige vaststelling kwam, gaf dat gevat weer met "Met mij gaat het goed, met ons gaat het slecht". (Schnabel, 2018)

Dat blijkt vandaag in veel mindere mate het geval te zijn. Het is alsof de vrees voor persoonlijke achteruitgang het geloof in maatschappelijke neergang inmiddels heeft bijgebeend: met ons gaat het slecht en met mij eveneens. Van de ondervraagden verwacht 42% in de toekomst minder welvarend te worden, 46% verwacht geen verandering en slechts 13% denkt in de toekomst welvarender te zijn dan vandaag. Dat staat in schril contrast met wat 10 jaar geleden nog werd waargenomen bij jongvolwassenen. Uiteraard zijn jongeren optimistischer wat het welvarender worden betreft. De toekomst ligt nog voor hen. Van de mensen tussen de 18 en 30 jaar rekt nog 32% erop dat zij in de toekomst welvarender zullen zijn dan vandaag. Die proportie neemt gestaag af met de leeftijd om bij de mensen van boven de 60 jaar nog 3% te bedragen. Dat is eigen aan de wijze waarop bij ons de levensloop is georganiseerd. Wat opvallender is en nagenoeg zeker bijdraagt tot een algemeen gevoel van achteruitgang, is dat vanaf de leeftijd van veertig meer dan 45% vreest in de toekomst welvaart te verliezen. Die proportie loopt dan verder op tot 52% bij de mensen van boven de zestig. Vanaf die leeftijd vreest een meerderheid minstens ten dele te verliezen wat in de loop van het leven werd opgebouwd.

tabel 8

verband tussen maatschappelijke en persoonlijke toekomstverwachting (aandelen)

	ik verwacht dat het land...		
	erop vooruit zal gaan	noch vooruit, noch achteruit zal gaan	achteruit zal gaan
welvarender te worden	5	5	2
noch welvarender, noch minder welvarend te worden	5	27	13
minder welvarend te worden	1	8	33

Slechts 5% van de bevolking heeft een resoluut 'optimistisch' toekomstbeeld, 33% heeft een resoluut 'pessimistisch' toekomstbeeld. 27% gelooft in stagnatie. 18% ziet vooruitgang, of maatschappelijk, of persoonlijk, of voor beide. 57% ziet achteruitgang, of persoonlijk, of maatschappelijk, of voor beide. Kortom, de toekomst verschijnt als donkergrijs tot zwart.

Het is niet de bedoeling hier na te gaan welke maatschappelijke groepen meer of minder maatschappelijke neergang en persoonlijke achteruitgang vrezen. Wel kan worden gesignaleerd dat migranten en hun afstammelingen veel optimistischer zijn dan de autochtonen (die mensen die zeggen Belgische, Waalse of Vlaamse herkomst te hebben). Zo verwacht van de autochtonen slechts 9% maatschappelijke vooruitgang, maar van migranten uit de EU is dat 17%, van migranten van Marokkaanse/Turkse oorsprong en zij van buiten de EU 32%. Ongeveer hetzelfde doet zich voor met betrekking tot de verwachting dat de persoonlijke welvaart zal toenemen. Van de autochtonen verwacht 12% dat, van migranten uit de EU 14%, van migranten van buiten de EU 27% en van migranten van Marokkaanse/Turkse afkomst 36%. De verwachting minder welvarend te worden is het spiegelbeeld. 44% van de autochtonen vreest dat, bij mensen van Marokkaanse/Turkse afkomst is dit maar 16%.³

De vraag die ons hier bezighoudt, betreft het verband tussen deze toekomstverwachtingen en de kijk op de voor- en nadelen van migratie. Dat verband is waarschijnlijk wederzijds. Mensen met negatieve ervaringen en/of een negatieve kijk op de gevolgen van migratie, kunnen ten gevolge daarvan vrezen voor maatschappelijke neergang en persoonlijke achteruitgang. Mensen die om verschillende redenen persoonlijke en/of maatschappelijke achteruitgang vrezen, kunnen daarvoor ook een verklaring zoeken in de (vermeende) gevolgen van migratie. Dit onderzoek laat niet toe na te gaan welke van die twee mogelijke invloeden de sterkste is en of ze beide inderdaad optreden. Wat wel kan worden onderzocht, is of er een verband is tussen hoe men oordeelt over de kosten en baten van migratie enerzijds, het geloof in maatschappelijke neergang en persoonlijke achteruitgang anderzijds, en hoe sterk dat verband is.

³ Het verschil tussen mensen van Belgische, Waalse en Vlaamse origine, vergeleken met die van Marokkaanse of Turkse origine, wat de persoonlijke toekomstverwachting betreft, wordt ten dele verklaard door het leeftijdsverschil. De laatsten zijn gemiddeld jonger dan de eersten.

tabel 9

maatschappelijke en persoonlijke toekomstvisie en houding ten opzichte van de stelling 'Ten gevolge van migratie gaat het economisch beter met dit land' (aandelen)

	toekomst land					
	land vooruit		land zelfde		land achteruit	
	akkoord	niet akkoord	akkoord	niet akkoord	akkoord	niet akkoord
persoonlijke toekomst						
welvarender worden	52	19	31	22	27	51
zelfde	48	16	27	27	26	47
minder welvarend worden	41	38	29	32	17	56

De relatie tussen het toekomstbeeld en het oordeel over de economische impact van migratie is bijzonder sterk. Van de mensen die maatschappelijke en persoonlijke vooruitgang verwachten, meent 52% dat migratie goed is voor de economie en verwerpt 19% die stelling. Bij de mensen die maatschappelijke en persoonlijke achteruitgang vrezen (een groep die veel groter is dan de eerste), zien we een nagenoeg perfect spiegelbeeld: 17% meent dat migratie ervoor zorgt dat het economisch beter gaat met het land, 56% verwerpt die stelling. In het algemeen is het vooral het geloof in maatschappelijke neergang dat gepaard gaat met een negatief oordeel over de economische impact van migratie.

tabel 10

maatschappelijke en persoonlijke toekomstvisie en houding ten opzichte van de stelling 'Als men kijkt naar wat zij bijdragen aan sociale bijdragen en belastingen en kosten aan sociale zekerheid, pensioenen, ziekteverzekering en werkloosheid... dan...' met drie antwoordmogelijkheden: 'brengen migranten meer op dan zij kosten', 'brengen zij evenveel op als zij kosten' en 'kosten zij meer dan zij opbrengen' (aandelen)

	toekomst land					
	land vooruit		land zelfde		land achteruit	
	akkoord	niet akkoord	akkoord	niet akkoord	akkoord	niet akkoord
persoonlijke toekomst						
welvarender worden	29	34	19	44	13	68
zelfde	24	34	10	50	12	67
minder welvarend worden	23	49	7	64	8	75

We zien eenzelfde patroon in het oordeel over de kosten en baten van migratie voor het overheidsbudget. In de hele bevolking is 12% van oordeel dat migranten meer opbrengen dan zij kosten en 60% dat zij meer kosten dan zij opbrengen. In de groep die maatschappelijke en persoonlijke vooruitgang ziet, is de proportie die meent dat er baten zijn van migratie meer dan dubbel zo groot, 29%, en de proportie die kosten ziet nagenoeg de helft kleiner, 34%. Bij degenen die zowel maatschappelijke als persoonlijke achteruitgang verwachten, ziet slechts 8% baten, en een overweldigende 75% kosten. Ook hier is de impact van de verwachtingen betreffende de maatschappij het sterkst.

Het is duidelijk dat het verband tussen de waardering van migratie en de kijk op de toekomst, vooral op de collectieve toekomst, maar ook op de persoonlijke toekomst, bijzonder hecht is. Hoe men de toekomst van de samenleving en de persoonlijke toekomst ziet, hangt nauw samen met hoe men de gevolgen van migratie inschat. Dit onderstreept nogmaals, en inmiddels ten overvloede, hoezeer de ervaring met migratie nauw samenhangt met het levensperspectief van mensen, hoezeer het hun beeld van de maatschappelijke en persoonlijke toekomst kleurt.

3.7. open en gesloten grenzen

Het globale oordeel van de respondenten over de gevolgen van migratie zijn eerder negatief dan positief, met uiteraard verschillen al naargelang de socio-demografische achtergrond en de politieke voorkeur. Een andere manier om naar de problematiek te kijken, is de respondenten twee eerder extreme visies voorleggen. Hoe staat men tegenover gesloten en open grenzen? Om polarisatie te vermijden, werden deze visies via verschillende vragen gesteld. Het aandeel voorstander van gesloten grenzen detecteren we uit de vraag “België laat helemaal geen migratie meer toe, ook geen reguliere migranten”. Het aandeel pro gesloten grenzen zijn zij die het hiermee helemaal of gewoon eens zijn. Het aandeel voorstanders van open grenzen berekenen we op basis van de vraag “Voor mij bestaat illegale migratie niet, we openen onze grenzen, wie naar België wil komen is welkom”. Ook in deze worden de categorieën geheel eens en eens samengenomen. Deze werkwijze passen we trouwens steeds toe in dit rapport. Gezien de eerder negatieve teneur inzake opinies over en ervaringen met migratie en de globale evaluatie die ook, zij het minder uitgesproken, negatief is, zouden we kunnen verwachten dat er meer voorstanders van gesloten dan van open grenzen zijn. Dit blijkt echter niet het geval te zijn.

tabel 11

voor of tegen gesloten en open grenzen volgens
socio-demografische kenmerken (aandelen)

	gesloten grenzen		open grenzen		extreme positie*
	eens	oneens	eens	oneens	
totaal	15	50	16	54	31
geslacht					
man	17	49	14	58	31
vrouw	13	50	17	50	30
leeftijd					
-30 jaar	16	49	22	39	38
31-40 jaar	16	45	22	43	38
41-50 jaar	17	46	17	43	34
51-60 jaar	18	46	11	65	29
+60 jaar	11	57	10	64	21
kwalificatie					
kortgeschoold	21	34	11	54	32
middengeschoold	15	46	16	54	31
hooggeschoold	12	60	18	53	30
taal					
nederlands	12	53	12	60	24
frans	18	46	20	46	38
achtergrond					
belgisch, vlaams, waals	15	50	14	57	29
marokkaans/turks	19	40	33	30	37

*de extreme positie is de som van de aandelen 'ja' op gesloten en open grenzen

De belangrijkste vaststelling is dat beide visies door een eerder kleine, zij het zeker niet verwaarloosbare, minderheid worden gevolgd en dat telkens ongeveer de helft er uitdrukkelijk afstand van neemt. 15% van de respondenten zijn voor gesloten grenzen en 16% voor open grenzen. Dit betekent dat 69% zich niet in deze extreme visies herkent. Niet onbelangrijk is dat in beide gevallen een omvangrijke groep zich niet uitspreekt (36% bij gesloten en 31% bij open grenzen). Dit toont aan dat ondanks de soms polemische toon waarop het globale migratiedebat door voor- en tegenstanders wordt gevoerd, de polarisatie al bij al meevalt. Het feit dat een redelijk belangrijke groep zich niet uitspreekt, kunnen we misschien ook wel in die zin interpreteren.

Mannen en vrouwen verschillen weinig wat **gesloten grenzen** betreft (16% versus 13%). Ook inzake leeftijd is er nagenoeg geen verschil. Het aandeel pro gesloten grenzen stijgt nauwelijks met de leeftijd. Integendeel, bij 60+ is er zelfs nog een lichte daling (12%). Inzake kwalificatie is er wel een verschil. Kortgeschoolden (21%) zijn meer voorstander dan hooggeschoolden (12%) en duidelijk meer onbeslist (44% versus 28%). Ook Franstaligen zijn meer voorstander (18% versus 12% voor Nederlandstaligen).

Inzake etniciteit merken we dat, enigszins verrassend, mensen van Marokkaanse/Turkse oorsprong iets meer pro gesloten grenzen zijn (19%). Dat kwetsbare mensen meer pro gesloten grenzen zijn, zal niemand verbazen maar ook bij deze groep gaat het om hooguit 20%. Bij de geprivilegieerden is dit 13%.

Op de intussen redelijk voorspelbare politieke verschillen inzake dit thema komen we verder in dit rapport terug.

Ook inzake aandeel pro **open grenzen** merken we weinig verschil tussen mannen en vrouwen (15 en 17%). Wat leeftijd betreft merken we wel een verschil. Het aandeel pro open grenzen daalt met de leeftijd (van 22% bij de -30-jarigen tot 10% bij 50+). Ook inzake kwalificatie is er een voorspelbaar zij het beperkt verschil (11% bij kortgeschoolden versus 17% bij hooggeschoolden).

Franstaligen zijn niet alleen meer pro gesloten grenzen maar ook meer voor open grenzen (20% versus 12% bij de Nederlandstaligen). De publieke opinie is in het Franstalig landsgedeelte dus meer gepolariseerd dan in het Nederlandstalige. 38% herkent er zich in een extreme visie tegenover slechts 24% bij de Nederlandstaligen. Inzake etniciteit zien we meer voorstanders van open grenzen bij respondenten met Marokkaanse/Turkse achtergrond (33% versus 14% voor Belgische achtergrond). Geprivilegieerden (17%) zijn meer pro open grenzen dan kwetsbaren (11%). De vraag betreffende open grenzen werd in 2019 ook aan een steekproef van de Nederlandse bevolking voorgelegd, van hen was 11% voorstander van open grenzen, dus nagenoeg eenzelfde proportie als bij de Nederlandstaligen in België. (Clingendaelinstituut, te verschijnen)

Hoe kijken de verschillende electoraten naar open en gesloten grenzen? Het gaat om heel uiteenlopende visies die elkaar radicaal uitsluiten. Voor beide items plaatsen we de aandelen die expliciet voor of tegen zijn. De onbeslisten worden niet meegenomen. Globaal is 35% onbeslist wat migratiestop en 30% wat open grenzen betreft.

tabel 12

voor of tegen gesloten en open grenzen
volgens politieke partij (aandelen)

	gesloten grenzen		open grenzen		extreme positie*
	eens	oneens	eens	oneens	
totaal	15	50	16	54	31
vlaams belang	30	29	8	74	38
défi	25	49	17	57	42
ptb	21	48	28	48	49
ps	19	40	18	42	37
ecolo	17	58	30	35	47
n-va	17	51	7	75	24
groen	13	55	29	27	42
les engagés	12	56	31	39	43
mr	11	58	8	66	19
pvda	10	56	24	48	34
open vld	9	69	10	59	19
cd&v	9	60	15	51	24
vooruit	0	69	11	51	11

*de extreme positie is de som van de aandelen 'ja' op gesloten en open grenzen

Bij slechts één electoraat van een politieke partij is het aandeel voor een extreme positie inzake migratie nihil, namelijk bij Vooruit, wat gesloten grenzen betreft. Vooruit is, samen met Open Vld, ook de partij met het grootste aandeel expliciete tegenstanders van gesloten grenzen (69%). Alle andere partijen hebben kiezers die op dit punt diametraal tegengestelde meningen hebben. Zelfs bij Vlaams Belang zijn er een beperkt aandeel kiezers die voor open grenzen zijn (8%). Interessant bij deze partij is de verdeling van het electoraat inzake gesloten grenzen. Met 30% voorstanders behaalt het Vlaams Belang de hoogste score van alle partijen, zij het geen meerderheid. Enigszins verrassend voor de partij die als enige gesloten grenzen (voor een periode van tien jaar) in het programma heeft staan. Nog interessanter wordt het als blijkt dat een even groot aandeel van het electoraat tegen gesloten grenzen is.

Een relatief hoog aandeel kiezers met een extreme mening inzake open grenzen binnen een partij betekent niet automatisch een relatief laag aandeel inzake gesloten grenzen en omgekeerd. Het meest uitgesproken voorbeeld in deze is PTB. De partij noteert zowel bij open als gesloten grenzen fors boven het algemeen gemiddelde (21% bij gesloten en 28% bij open grenzen). Net niet de helft van het electoraat van deze partij heeft een extreme visie op migratie. Het electoraat van deze partij is dus zwaar verdeeld over de kwestie. Ecolo komt dicht in de buurt met 47% extreme visie waarbij het aandeel voor open grenzen verhoudingsgewijs wel iets zwaarder

doorweegt dan bij PTB (30% voor open grenzen, 17% voor gesloten grenzen). Ook Les Engagés (43%) en DéFI (42%) halen een extreem aandeel van meer dan 40%. Slechts één Nederlandstalige partij (Groen) haalt ook een hoge extreme score (42%) die meer dan gemiddeld doorslaat naar open grenzen. De groep binnen Groen die voor gesloten grenzen is, is met 13% een stuk kleiner dan de groep die voor open grenzen is (29%), maar is wel niet marginaal.

Dat linkse partijen meer pleiten voor open grenzen dan rechtse klopt globaal maar dient toch genuanceerd. Globaal genomen zijn linkse partijen inderdaad meer pro open grenzen. Bij de rechtse partijen is er bij elk electoraat steeds een aandeel dat ook pro is maar dit aandeel noteert steeds onder het gemiddelde van 15%. Zoals eerder vermeld, noteren we bij het electoraat van Vlaams Belang nog een aandeel van 8% voorstanders van open grenzen. Bij meerdere progressieve of linkse partijen (PTB, Groen, Ecolo en Les Engagés) is het aandeel pro open grenzen zelfs betrekkelijk groot (rond de 30%). De vaak gehoorde bewering dat niemand voorstander is van open grenzen is duidelijk onjuist. Bij de bevolking in haar geheel gaat het om 16% en in de electoraten van een aantal partijen om bijna één op drie. Bij het PS-electoraat is dit aandeel kleiner dan bij andere linkse electoraten (19%), zij het nog steeds boven het gemiddelde. Bij het Vooruit-electoraat gaat het om slechts 11%, duidelijk onder het algemeen gemiddelde. Het linkse electoraat is inzake open grenzen verdeeld, niet alleen tussen Franstalige en Nederlandstalige partijen maar ook tussen extreem links en gematigd links.

De tegenstelling tussen links en rechts wordt nog diffuser als we naar de voorstanders van gesloten grenzen kijken. De stelling van Stijn Bruers dat vooral rechtse mensen voor gesloten grenzen zijn (Bruers, 2021) wordt niet ondersteund door de resultaten van dit onderzoek. Van de rechtse partijen scoort enkel het Vlaams Belang duidelijk boven het algemeen gemiddelde met 30% voorstanders van gesloten grenzen (ongeveer hetzelfde aandeel (29%) in die partij is het trouwens uitdrukkelijk niet eens met gesloten grenzen). Het aandeel pro gesloten grenzen bij N-VA bedraagt 17%, nipt boven het algemeen gemiddelde. Dit is hetzelfde aandeel als bij Ecolo en ligt onder dit van PTB (21%) en PS (19%), twee linkse partijen. MR (11%) en Open Vld (9%) scoren in deze duidelijk onder het globale gemiddelde. De stelling van Bruers gaat in geen geval op. Er is slechts één linkse partij die duidelijk onder het algemeen gemiddelde scoort, Vooruit met 0%. Het zijn verder de (historisch) christelijke en liberale partijen die onder het gemiddelde scoren, niet de linkse. Dit alles toont aan dat denken over migratie en alles wat daarbij hoort zich niet laat vangen in simpele schema's, laat staan eenvoudige links-rechtstegenstellingen.

Interessant ten slotte zijn de verschillen tussen N-VA en Vlaams Belang. Inzake visie op open grenzen scoren de electoraten ongeveer gelijk met 75% tegenstanders. Maar inzake gesloten grenzen is er een groot verschil. Het aandeel pro gesloten grenzen is bij Vlaams Belang bijna het dubbele van dit van N-VA (resp. 30% en 17%). Het aandeel tegenstanders van gesloten grenzen is bij N-VA dan weer fors hoger (51% versus 29%). Het N-VA-electoraat ligt, wat gesloten grenzen betreft, dichterbij dat van de liberale partijen. Wellicht worden gesloten grenzen door een deel van die electoraten beschouwd als economisch nadelig.

tabel 13

samenvattende tabel (aandelen)

	eens
migratie is nadelig voor het overheidsbudget	60
door migratie gaat het economisch beter	18
door migratie is de kwaliteit onderwijs gedaald	64
ervaart persoonlijke voordelen van migratie	23
ervaart persoonlijke nadelen van migratie	44
migratie was voorbij 50 jaar globaal voordelig voor het land	27
migratie was voorbij 50 jaar globaal nadelig voor het land	39
pro open grenzen	16
pro gesloten grenzen	15

04

reguliere migratie

In het vorig hoofdstuk werd migratie in algemene zin bevestigd. Er werd geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende vormen van migratie. In dit hoofdstuk hebben we het expliciet over reguliere migratie, ook soms omschreven als legale migratie, en in de vragenlijst als volgt uitgelegd: “De volgende reeks vragen handelt over reguliere migratie (dus niet over vluchtelingen of illegale migranten). Reguliere migranten zijn mensen uit het buitenland die geldige documenten hebben om naar ons land te komen, bijvoorbeeld om te werken of studeren.”

Eerst werden aan de respondenten twee belangrijke motieven voorgelegd om migratie toe te laten. Daarna gaan we dieper in op de drie grote vormen van reguliere migratie: werken, gezinshereniging en studeren.

4.1 waarom reguliere of legale migratie?

Twee globale redenen om reguliere migratie toe te laten, werden aan de respondenten voorgelegd. Migratie zou nodig zijn om de daling van de bevolking tegen te gaan en migratie is nodig omdat we anders binnen enkele decennia de pensioenen niet meer kunnen betalen.

Beide stellingen kunnen op weinig steun rekenen. Met de veelgehoorde stelling dat migratie een oplossing is voor de daling van de bevolking is slechts 15% het eens en 50% oneens. Heel verrassend is dit niet want tot op heden is er in België geen sprake van een daling van de bevolking op basis van het

natuurlijk saldo. Dit was uitzonderlijk wel het geval in 2020, ten gevolge van het coronavirus, maar in 2021 werden bijvoorbeeld 5.623 meer baby's geboren dan dat er sterfgevallen waren. Ook voor de komende decennia is er nog steeds sprake van een – zij het klein – positief natuurlijk saldo. Pas vanaf 2042 zou dit saldo negatief worden. Wel klopt het dat het extern migratiesaldo een flink stuk hoger ligt dan het natuurlijk saldo. Dit zal de komende decennia niet veranderen. (Federaal Planbureau, 2021) De stelling gaat wel op voor de EU als geheel. Zonder migratie zou de Europese bevolking in 2019 met een half miljoen zijn gekrompen (4,2 miljoen geboortes en 4,7 miljoen sterfgevallen). (Europese Commissie, 2021)

Ook de stelling dat migranten nodig zijn om de pensioenen te kunnen betalen, kan op weinig steun rekenen. Slechts 27% is het hier mee eens. 29% is het niet eens. Een zeer grote groep (44%) wenst of kan zich hierover niet uitspreken. De geringe steun voor deze stelling houdt vermoedelijk verband met het gegeven dat de stelling alleen kan opgaan indien grote groepen migranten effectief aan het werk gaan en blijven. Dit is, zoals bekend, echter niet het geval. We komen hier verder op terug in het besluit van dit rapport.

Beidestellingen worden iets meer ondersteund door de mannen dan door de vrouwen. Inzake leeftijd zien we merkwaardig weinig verschil, ook niet bij 60+. Hooggeschoolden, geprivilegieerden en respondenten met niet-Belgische etniciteit zijn meer pro. Hetzelfde geldt voor de Franstaligen, zij het enkel voor de stelling inzake bevolkingsdaling.

Traditioneel zijn de ruimste verschillen deze tussen de verschillende electoraten. Bij maar liefst vier Nederlandstalige politieke partijen haalt de migratie als oplossing voor bevolkingsdaling een aandeel van minder dan 10% (N-VA, PVDA, Vlaams Belang en Vooruit). Groen en Open Vld scoren het dubbele (20% en 19%), nog steeds een kleine minderheid. Bij de Franstalige partijen zijn er drie die boven de 20% scoren (Les Engagés, MR en Ecolo). Bij migratie om de pensioenen te kunnen betalen zijn de onderlinge verschillen groter. Bij Vlaams Belang is dit slechts 13%, bij Groen maar liefst 42%. Ook in de electoraten van Les Engagés (40%) en Open Vld (40%) zijn er relatief veel mensen die geloven dat migratie kan helpen bij het betaalbaar houden van de pensioenen.

4.2 reguliere migratie als instroomkanaal om te werken

Een belangrijke reden om legaal het land binnen te komen is werk. Officieel is er sinds 1974 een migratieverbod. Om de toenmalige ontwrichte arbeidsmarkt (hoge instroom van jongeren en vrouwen, lage uitstroom van gepensioneerden, hoge jobdestructie met als gevolg een sterk oplopende werkloosheid) te stutten, werden buitenlandse arbeidskrachten geweerd. Van bij de aanvang waren echter al uitzonderingen voorzien. Gezinshereniging bijvoorbeeld bleef mogelijk. Bijna 50 jaar later is dit principieel verbod nog steeds van kracht maar is het in de feiten gedeeltelijk uitgehold.

Er is vooreerst de realiteit van de Europese Unie waarbinnen werknemers zich vrij kunnen bewegen, ook om te werken. En gaandeweg is het verbod verder versoepeld om profielen binnen te halen die moeilijk of niet te vinden zijn op de lokale arbeidsmarkt. Sinds de publicatie van het McKinsey pamflet 'The War on Talent' (1997) wordt het wereldwijd binnenhalen van (meestal hooggeschoold) talent gezien als een belangrijke variabele om te concurreren, zowel voor bedrijven als voor sectoren en landen. Wereldwijd opererende spelers als LinkedIn maar ook Google hebben de drempels om talent over de hele wereld op te sporen en te benaderen sterk doen afnemen en omgekeerd is het voor dit talent ook gemakkelijker gemaakt om globaal te solliciteren. (Randstad Research, 2021)

Werk is een belangrijk motief om te migreren maar geldt slechts voor een minderheid van de migranten. In 2020 was werk het motief voor 35% van de migraties in België. Het belang van dit motief varieert sterk afhankelijk van de regio waar de migrant vandaan komt. Bij de Europese migranten haalt werk een aandeel van 51%, bij migranten veruit het belangrijkste motief. (Myria, 2022) Bij migranten uit derde landen is dat slechts 11%. Bij deze migranten zijn familieredenen (gezinshereniging) veruit het belangrijkste motief. Op dit motief komen we verder in dit hoofdstuk terug.

Aan de respondenten werd de volgende stelling voorgelegd: “We laten een aantal geselecteerde migranten toe als er tekorten zijn op de arbeidsmarkt”.

Deze stelling krijgt een ruime meerderheid: 60% van de ondervraagden beschouwt tekorten op de arbeidsmarkt als een verantwoording voor legale migratie. Slechts 12% is tegen.

Dit is een vergelijkbaar percentage met de groep die voor gesloten grenzen is (15%). De voorstanders van migratie om deze reden zijn vijf keer talrijker dan de tegenstanders. Er is weinig twijfel dat werk als motief om te migreren op grote instemming kan rekenen van de bevolking.

tabel 14

‘we laten een aantal geselecteerde migranten toe als er tekorten zijn op de arbeidsmarkt’ (aandelen)

		eens	oneens
totaal		60	12
geslacht	man	62	12
	vrouw	58	12
leeftijd	-30 jaar	58	9
	31-40 jaar	55	13
	41-50 jaar	53	15
	51-60 jaar	61	13
	+60 jaar	67	10
kwalificatie	kortgeschoold	50	17
	middengeschoold	57	12
	hooggeschoold	68	11
taal	nederlands	62	11
	frans	58	13
achtergrond	belgisch, vlaams, waals	61	12
	marokkaans/turks	54	12

Dit betekent uiteraard niet dat er geen verschillen zijn tussen verschillende bevolkingsgroepen. Mannen (62%) zijn iets positiever dan vrouwen (58%). Inzake leeftijd is er weinig verschil. De meeste steun vinden we bij 60+ (67%). Hooggeschoolden (65%) – bij masters zelfs 73% – zijn ook duidelijk meer pro dan bij kortgeschoolden (51%). Kortgeschoolden zijn meestal kritischer over migratie omdat migranten gezien worden als extra concurrentie voor de jobs die zij uitoefenen, een motief dat gezien de huidige historische schaarste aan arbeidskrachten in belang zou moeten afnemen. Daarnaast is er de vrees voor een negatief effect op de lonen. Maar dat neemt dus niet weg dat ook bij kortgeschoolden een nipte meerderheid voorstander is en slechts één op vijf uitdrukkelijk tegen. Ook het verschil tussen geprivilegieerden (65%) en kwetsbaren (47%) is groot. Interessant is ook de positie volgens etniciteit. Er is gelijkaardige steun voor legale arbeidsmigratie vanwege respondenten met Belgische, Europese en niet-Europese achtergrond (ongeveer 60%). Bij migranten met Marokkaanse/Turkse achtergrond is de steun nog steeds hoog maar iets lager (54%), misschien omdat zij de concurrentie van nieuwe arbeidsmigranten vrezen. Bij deze groep zijn er ook meer onbeslist (35%) en slechts 11% expliciete tegenstanders. Het leidt geen twijfel dat migratie in functie van werk over een groot draagvlak beschikt.

Dit soort migratie heeft ook de steun van een meerderheid in alle electoraten, zij het in sommige gevallen heel nipt. Dat linkse electoraten gemiddeld iets minder enthousiast zijn over arbeidsmigratie klopt globaal maar

dient toch ook weer genuanceerd. De PS (54%) en PVDA (51%) voldoen aan de regel. Maar zowel de electoraten van PTB (64%) als van Vooruit (64%) komen boven het algemeen gemiddelde uit. Ook de groene familie noteert uitzonderlijk rond het gemiddelde (Ecolo 60%, Groen 62%). Opmerkelijk is dat PS en PVDA met hun score in de buurt zitten van Vlaams Belang (51%). Zelfs de meest migratiekritische partij en de enige die een migratiestop in het partijprogramma heeft staan, heeft een electoraat met een nipte meerderheid (51%) dat zich uitspreekt voor migratie in functie van werk. Het verschil met N-VA is in deze echter opnieuw groot. In dat electoraat is niet minder dan 69% voorstander van reguliere arbeidsmigratie, flink boven het gemiddelde. De grootste steun komt (niet verrassend) uit liberale hoek (MR 71%, Open Vld 75%), maar ook uit de historisch christelijke hoek (CD&V 76%, Les Engagés 76%).

tabel 15

'we laten een aantal geselecteerde migranten toe als er tekorten zijn op de arbeidsmarkt' (aandelen)

	eens	oneens
totaal	60	12
open vld	76	7
les engagés	76	9
cd&v	76	8
mr	71	9
n-va	69	11
défi	64	20
vooruit	64	8
ptb	63	11
groen	62	11
ecolo	60	13
ps	54	12
pvda	51	14
vlaams belang	51	19

selectie en opvang van reguliere arbeidsmigranten

Volgens de studie van de Nationale Bank (waarnaar hierboven werd verwezen) is de lage scholing van de migranten een van de redenen waarom de kost van reguliere migratie zo zwaar weegt op het overheidsbudget. Daarom werd gepeild naar de steun om in dat verband zwaardere eisen te stellen via de stelling "Migranten die legaal naar ons land komen, moeten worden geselecteerd op kenmerken die de kans verhogen dat zij gemakkelijker werk vinden".

De voorstanders van een dergelijke aanpak (48%) zijn drie keer zo talrijk als de tegenstanders (18%). Iets meer dan een derde van de ondervraagden spreekt zich niet uit. Mannen zijn er meer voorstander van dan vrouwen. De steun stijgt ook met de leeftijd, zij het pas na veertig. Inzake kwalificatie is er geen verschil. De steun is ook even groot bij de Nederlandstaligen als bij de Franstaligen.

In al de partij-electoraten is de steun voor de maatregel groter dan de weerstand. In negen van de dertien electoraten is hij minstens tweemaal groter. Uitzonderingen daarop zijn een aantal partijen waarvan het electoraat verdeeld is over een dergelijk maatregel, die op dat vlak geconfronteerd worden met een spagaat in hun electoraat. Dat geldt voor CD&V met 39% voor en 23% tegen, PVDA met 38% voor en 24% tegen, Groen met 34% voor en 28% tegen, en vooral Ecolo met 31% voor en 29% tegen.

Uit de studie van de Nationale Bank bleek tevens dat de lage opleiding vaak leidde tot bijstandsafhankelijkheid, wat de kost van de reguliere migratie vergrootte. Daarom werd ook de volgende uitspraak voorgelegd: "Migranten van buiten de Europese Unie kunnen pas een beroep doen op sociale zekerheid na vijf jaar bijgedragen te hebben".

49% van de bevolking is het daarmee eens, 21% oneens. Mannen zijn meer voorstander van een dergelijke maatregel dan vrouwen. De steun stijgt ook met de leeftijd. Ook kortgeschoolden en kwetsbaren zijn de stelling meer genegen. De stelling vindt veel meer bijval bij de Nederlandstaligen dan bij de Franstaligen, 55% versus 42%.

In alle partij-electoraten is de steun voor de maatregel groter dan het verzet ertegen, behalve bij Groen, waar 33% voor en 42% tegen is. Bij vijf partij-electoraten is de steun minstens twee keer zo groot als de weerstand (DéFI, MR, N-VA, PS, Vlaams Belang). Bijzonder veel voorstanders vindt men in het electoraat van N-VA (68% voor, 10% tegen) en Vlaams Belang (74% voor en 8% tegen).

tabel 16

'migranten van buiten de Europese Unie kunnen pas een beroep doen op de sociale zekerheid na 5 jaar bijgedragen te hebben' (aandelen)

	eens	oneens
totaal	49	21
vlaams belang	73	8
n-va	68	10
mr	55	21
ptb	50	16
cd&v	46	27
défi	46	23
ps	45	16
da	45	27
vooruit	45	28
open vld	41	26
les engagés	39	28
groen	33	42
ecolo	30	33

welke voorwaarden dienen aan reguliere migratie te worden opgelegd?

Met een aantal vragen werd nagegaan of de steun voor reguliere arbeidsmigratie toeneemt als bepaalde bijkomende voorwaarden worden opgelegd.

tabel 17

maatregelen waaraan reguliere arbeidsmigratie zou moeten voldoen (aandelen)

	eens	oneens
we laten een aantal migranten toe als er tekorten zijn op de arbeidsmarkt, maar onder voorwaarde dat zij na een afgesproken periode weer terugkeren naar hun land van oorsprong	33	31
we laten een aantal migranten toe als er tekorten zijn op de arbeidsmarkt, maar ze mogen enkel blijven als ze werk hebben	42	26
we laten een aantal geselecteerde arbeidsmigranten toe als er tekorten zijn op de arbeidsmarkt, maar niet als het om moslims gaat	16	53

We zien dat het toevoegen van voorwaarden de algemene steun voor reguliere arbeidsmigratie, waar 60% van de bevolking voorstander van is, niet doet toenemen. Integendeel. Verwonderlijk is dat niet omdat de tegenstanders in dit geval de mensen omvatten die tegenstander zijn van reguliere arbeidsmigratie op zich, vermeerderd met degene die tegenstander zijn van de bijkomende voorwaarde of deze niet belangrijk of onnodig achten. De voorwaarde zou er een moeten zijn die de steun voor reguliere arbeidsmigratie sterk verhoogt. Dat is voor geen van de hier geformuleerde voorwaarden het geval.

De weerstand is heel groot tegen het selecteren van reguliere migranten op geloof (in casu de islam). 53% spreekt zich daartegen uit, slechts 16% is er voorstander van. Bij het Vlaams Belang loopt dit op tot 30%. Het aandeel tegenstanders ligt binnen die partij wel nog altijd hoger (37%).

Over de vraag of reguliere migratie altijd tijdelijk moet zijn (zoals circulaire migratie) is de bevolking verdeeld, met nagenoeg evenveel voor- als tegenstanders en een grote groep onbeslist.

Er is meer steun voor terugsturen van reguliere migranten als zij geen werk meer vinden: 42% voorstanders versus 26% tegenstanders van een dergelijke maatregel. Dit onderstreept nogmaals hoezeer de inwoners van België de aanvaardbaarheid van reguliere migratie koppelen aan werk. Maar ook deze maatregel zou de globale steun voor reguliere arbeidsmigratie niet verhogen, integendeel. Deze maatregel krijgt wel, ondanks een relatief groot aantal onbeslist, een absolute meerderheid achter zich in drie electoraten, N-VA (53%), Vlaams Belang (59%) en DéFI (61%).

4.3 studenten als reguliere migranten

Naast werken is studeren een tweede motief om legaal te migreren. Het was in 2020 goed voor 11% van de migraties. Bij migratie uit de EU gaat het om 8%, bij migratie uit derde landen 15%. Daarom werd de volgende uitspraak voorgelegd “[We moeten meer buitenlandse studenten bij ons komen laten studeren](#)”. Gezien studenten toekomstige werknemers zijn en gezien de hoge steun voor migratie in functie van werk zou men ook voor dit motief een hoge steun kunnen verwachten.

Maar dat blijkt niet uit de resultaten. De bevolking blijkt sterk verdeeld, met 31% die vindt van wel en 25% die er negatief tegenover staat. De grootste groep spreekt zich hierover niet uit. Blijkbaar is de band met werk hier minder duidelijk dan kon worden verwacht. Mogelijk gaat men ervan uit dat de studenten in grote getale terugkeren naar hun thuisland of migreren naar een ander land waardoor de Belgische investering minder loont.

Voor deze stelling is iets meer steun bij mannen (34%), mensen jonger dan 30 (36%), geprivilegieerden (38%), masters (40%) en Nederlandstaligen (36% versus 26% voor de Franstaligen).

Bij de volgende stelling is de band met werk al meer expliciet. “[Buitenlandse studenten die hier gestudeerd hebben, moeten we proberen hier te houden om te werken](#)”. Zoals verwacht, is de steun voor deze stelling hoger dan voor de vorige: 38% eens, 20% oneens en opnieuw een bijzonder grote proportie onbeslist (42%). Er blijft een zeer groot verschil met de 60% steun voor migratie in functie van arbeidsmarkttekorten. Kortom, voor het aantrekken van buitenlandse studenten is er meer steun dan weerstand, maar geen groot animo.

4.4 gezinshereniging

Gezinshereniging is traditioneel een heel belangrijk kanaal van reguliere migratie en na de migratiestop vele jaren feitelijk het enige kanaal (naast asiel) om te migreren naar België. In 2020 bedroeg het aandeel migranten om gezinsredenen 35%. Bij de migranten die van buiten de EU komen is dit zelfs 45% (te vergelijken met de 11% die om werkgerelateerde redenen migreren).

Uit de eerder geciteerde studie van de Nationale Bank bleek al dat er een band is tussen het negatieve kosten-batensaldo van migratie en gezinshereniging. Gezinshereniging hoeft werk uiteraard niet uit te sluiten maar de doorstroom blijkt in veel gevallen moeilijk of helemaal niet te lukken.

Daarom werden ook een aantal vragen gesteld over gezinshereniging. "Mogen reguliere migranten hun gezin of toekomstige echtgeno(o)t(e) naar België laten komen?". 16% antwoordt radicaal neen. Dit cijfer spoot nagenoeg perfect met het aandeel die pro gesloten grenzen zijn (15%). 12% antwoordt ja en koppelt daar geen voorwaarden aan. De overgrote meerderheid, 72%, is voorstander van de mogelijkheid tot gezinshereniging – zij het onder voorwaarden.

Mannen wijzen het recht op gezinshereniging iets meer af dan vrouwen (18% versus 15%). Inzake leeftijd merken we een opgaande lijn in voorkeur voor afwijzing (van 8% bij studentenen 13% bij -30-jarigen naar 22% bij 51-60-jarigen). Na 60 jaar daalt het aandeel weer naar 13%. De andere verschillen liggen in de lijn der verwachtingen. Kortgeschoolden (22%) zijn meer afwijzend dan hogeschoolden (12%), kwetsbaren meer dan geprivilegieerden (24 versus 12%). Bij werkzoekenden/werklozen loopt de afwijzing zelfs op tot 30%. Ook respondenten met Belgische achtergrond (17%) zijn meer afwijzend dan zij met een andere herkomst.

Het verschil met zij die een Marokkaanse/Turkse achtergrond hebben is duidelijk (9%). Respondenten met Europese of een andere achtergrond scoren rond de 10%. Het verschil tussen Nederlandstaligen en Franstaligen is beperkt. Er zijn iets meer Franstaligen tegenstander van gezinshereniging (17% versus 15% voor Nederlandstaligen) maar ook meer die voor gezinshereniging zonder voorwaarden zijn (15 versus 10%). We merken opnieuw iets meer polarisatie bij de Franstaligen dan bij de Nederlandstaligen.

tabel 18

gezinshereniging mogelijk met voorwaarden, zonder voorwaarden en geen gezinshereniging volgens electoraat (aandelen)

	ja met voorwaarden	ja zonder voorwaarden	neen
totaal	72	12	16
cd&v	86	7	7
mr	81	8	11
open vld	81	12	7
vooruit	79	15	6
n-va	79	3	18
les engagés	72	20	8
ptb	72	13	15
groen	69	22	9
ps	68	14	18
défi	68	13	19
pvda	64	27	9
ecolo	59	26	15
vlaams belang	58	2	40

De verschillen tussen de verschillende politieke electoraten zijn groot, zoals reeds verschillende keren vastgesteld in dit rapport. Inzake totale afwijzing van gezinshereniging springt het Vlaams Belang eruit met 40%. Dit betekent wel dat er ook in die partij nog steeds een meerderheid is voor gezinshereniging (zij het nagenoeg uitsluitend met voorwaarden). De andere partijen verschillen echter weinig inzake totale afwijzing. De hoogste scores vinden we bij DéFI (19%) en N-VA en PS (beiden 18%). Bij de politieke families wijzen de Nederlandstaligen gezinshereniging steeds in mindere mate af dan de Franstaligen (PS en Vooruit 18% versus 6%; PTB versus PVDA 15% versus 9%; Ecolo versus Groen 15% versus 9%; MR versus Open Vld 11% versus 7%). De christelijk geïnspireerde partijen (Les Engagés en CD&V) scoren heel laag met 8% en 7%.

Heel wat verschil merken we ook als we een onderscheid maken tussen gezinshereniging met en zonder voorwaarden. De hoogste scores voor gezinshereniging zonder voorwaarden vinden we bij PVDA (27%), Ecolo (26%), Groen (22%) en Les Engagés (20%). Dit zijn ook de partijen die – logisch – open grenzen meer dan gemiddeld genegen zijn, zij het dat ook in die partijen het aandeel tegenstanders nog steeds hoger is dan het aandeel voorstanders. De enige partij die in deze een verdeeld

signaal geeft is PTB. Wel een hoog aandeel pro open grenzen maar inzake gezinshereniging zonder voorwaarden (13%) tenderend naar het algemeen gemiddelde. Aan de andere kant van het spectrum vinden we Vlaams Belang en N-VA waar steun voor gezinshereniging zonder voorwaarden nagenoeg nihil is (2% en 3%), en CD&V en MR waar die steun onder de 10% blijft (respectievelijk 7% en 8%).

De partijen met het grootste aandeel voorstanders voor gezinshereniging met voorwaarden zijn CD&V (86%) en de liberale politieke familie (81%).

welke voorwaarden?

De overgrote meerderheid van de inwoners van België, 72%, is van oordeel dat gezinshereniging aan voorwaarden dient onderhevig te zijn. Enkele voorwaarden werden expliciet voorgelegd aan de respondenten.

tabel 19

welke voorwaarden voor gezinshereniging? (aandelen)

	eens	oneens	eens NL	eens FR
de migrant moet in hun (van de personen die komen in kader van gezinshereniging) levensonderhoud kunnen voorzien	95	5	97	94
de personen die komen, moeten eerst slagen in een inburgeringsexamen	79	21	83	74
de personen die komen, moeten de taal van het land kennen	76	23	80	72
de migrant (die personen wil laten komen) moet hier al minstens 4 jaar gewerkt hebben	57	43	57	57
de personen die komen, moeten aan bepaalde diplomaverenisten voldoen	31	69	29	33

We zien dat meerderheden tot bijna iedereen vrij strenge voorwaarden wil opleggen. Diploma-verenisten wil de meerderheid niet stellen, maar wel het slagen in een inburgeringsexamen (79%) en kennis van de taal (76%) als voorwaarden waaraan dient voldaan te zijn voor de komst van de migrant. Deze voorwaarden worden in de huidige regeling niet gesteld.

De voorwaarde dat de migrant die men wil laten komen al minstens vier jaar moet werken, wordt gesteund door een meerderheid, maar deze is kleiner dan bij een aantal van de andere voorwaarden. Die laatste krijgen dan ook een meerderheid in alle partij-electoraten.

De voorwaarde vier jaar te hebben gewerkt, krijgt een meerderheid in negen van de dertien onderscheiden partij-electoraten. Uitzonderingen zijn Vooruit (48%), Open Vld (45%), Ecolo (40%) en Groen (33%). Die electoraten zijn dus erg verdeeld over een dergelijke maatregel.

Samengevat lijkt het duidelijk dat er een draagvlak is voor een verstrenging van de voorwaarden tot gezinshereniging.

4.5 besluit: welk regulier migratiebeleid

Opvallend bij de antwoorden over reguliere migratie is het grote aantal respondenten dat de middenpositie kiest. Dat kan erop wijzen dat zij twijfelen of zich nog geen mening hebben gevormd. Het is ook duidelijk dat een aantal respondenten de middenpositie kiest omdat zij zich onvoldoende geïnformeerd achten om een oordeel te vellen. Zo zien we dat over de vraag of reguliere migratie kan om tekorten op de arbeidsmarkt op te vangen de grote meerderheid van de mensen zich wel een mening heeft gevormd. Slechts 28% kiest in dat geval de middenpositie. Zij achten zich blijkbaar minder goed geïnformeerd om te oordelen of migratie nodig is om pensioenen betaalbaar te houden, en of buitenlandse studenten moeten worden aangetrokken. Bij die vragen kiest telkens niet minder dan 44% voor de neutrale middenpositie.

Gemiddeld koos ruim een derde (36%) van de ondervraagden voor die positie bij de vragen over reguliere migratie. Daarom hebben we in de rapportering ook steeds de proportie voor en tegenstanders gegeven, het percentage mensen dat het eens is met de voorgelegde uitspraak en het percentage dat het oneens is. Waar er een meerderheid voorstander of eens is, terwijl een ruim derde zich niet uitspreekt, betekent dat uiteraard dat het gaat om een zeer stevige meerderheid. De relatief grote proportie van onbeslist betekent wel dat debat en communicatie over reguliere migratie nog een relatief grote invloed kunnen hebben. Op basis van de gegeven antwoorden kunnen we nagaan welk beleid met betrekking tot reguliere migratie de steun van een meerderheid zou krijgen: het soort beleid dat uit de bus zou komen indien per referendum over de beleidsmaatregelen zou worden gestemd.

Er is een duidelijke meerderheid voor een regulier migratiebeleid om tekorten op de arbeidsmarkt op te vangen. De band met werk lijkt in deze cruciaal. Reguliere migratie om pensioenen betaalbaar te houden of demografische onevenwichten op te vangen, geniet veel minder steun.

Het regulier migratiebeleid hoeft niet per se tijdelijk of circulair te zijn. Om reguliere migranten terug te sturen als zij geen werk vinden, is er geen expliciete meerderheid. Maar de voorstanders van een dergelijke maatregel zijn wel veel talrijker dan de tegenstanders: 42% versus 26%.

Een beleid dat aansluit bij de voorkeur van de bevolking zou de migranten wel selecteren op kenmerken die de kans verhogen dat zij gemakkelijk werk vinden. Selecteren op geloof wordt door een grote meerderheid expliciet verworpen. Er is ook een duidelijke voorkeur voor een beleid dat de migrant voorwaardelijk en gefaseerd toegang geeft tot sociale rechten. 49% van de bevolking is er voorstander van dat de migrant slechts toegang krijgt tot sociale rechten nadat hij of zij vier jaar heeft bijgedragen. 21% is tegenstander van een dergelijke maatregel.

Een overweldigende meerderheid is voorstander van het recht op gezinshereniging, maar wil dat koppelen aan strengere voorwaarden. De migrant die gezinsleden of een toekomstige partner wil laten komen, moet kunnen voorzien in hun levensonderhoud en al minstens vier jaar in België gewerkt hebben. De personen die om familiale redenen immigreren, dienen vooraf te slagen in een examen inburgering en de taal van het land te kennen.

05

asiel

5.1. inleiding

Zoals 145 andere landen heeft België er zich via het Vluchtelingenverdrag van 1951 (en het Aanvullend Protocol van 1967⁴) toe verbonden bescherming te bieden aan personen die daar op grond van de verdragsredenen voor in aanmerking komen en die de bescherming van hun eigen regering niet kunnen invoeren. Volgens het Vluchtelingenverdrag komt iemand in aanmerking voor bescherming – kan iemand als vluchteling worden beschouwd – als hij of zij “uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil invoeren”.

Niet alle landen die het verdrag en het protocol goedkeurden, bouwen daar eenzelfde regelgeving op om met asielzoekers om te gaan. In de Verenigde Staten, Canada en Australië bijvoorbeeld is asiel geen recht. In de Europese regelgeving is asiel daarentegen een recht, met het gevolg dat een rechter daarover kan oordelen op een manier waartegen overheid, noch parlement verhaal hebben.

De Europese Unie heeft het Vluchtelingenverdrag op verschillende manieren aangevuld en uitgebreid, onder meer met de wijze waarop het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) in de Europese regelgeving werd opgenomen. Het daarin vervatte verbod op folteren werd via de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens uitgebreid tot een uitgebreide regelgeving betreffende asiel, die het moeilijker maakt afgewezen asielzoekers effectief uit te wijzen. In die regelgeving heeft men onder meer de voorwaarde dat de asielzoeker persoonlijk gevaar loopt, erg versoepeld. De individuele toepassing van het verdrag werd vervangen door een meer groepsgewijze benadering.

Of men tot een bepaalde groep behoort, volstaat om voor bescherming in aanmerking te komen, los van de vraag of men persoonlijk gevaar loopt. De door het Vluchtelingenverdrag geboden bescherming werd door de EU ook aangevuld met de zogeheten subsidiaire bescherming: ‘een persoon die voor subsidiaire bescherming in aanmerking komt, is iemand die niet in aanmerking komt voor een vluchtelingenstatus, maar wel een reëel risico loopt op ernstige schade in het land van herkomst’.⁵ De feitelijke regelgeving is in grote mate tot stand gekomen via jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. (Bossuyt, 2022)

⁴ Het Vluchtelingenverdrag zelf had enkel betrekking op vluchtelingen van voor 1951 en die afkomstig waren uit Europa. Met het protocol werden die geografische en temporele beperkingen opgeheven. Sommige landen ratificeerden wel het verdrag, niet het protocol.

⁵ Onder risico op ernstige schade wordt onder meer verstaan het bestaan van de doodstraf in het land van herkomst.

Hoewel vluchtelingen en het asielrecht al een aantal jaren in de belangstelling staan, is het verre van zeker dat de media de burgers een juist beeld hebben gegeven van wat dat recht nu precies inhoudt en waarop het steunt. Verwarring tussen 'asielzoekers', 'vluchtelingen', 'migranten', 'illegale migranten' is schering en inslag in de berichtgeving. In de vragenlijst werd asiel als volgt toegelicht: "De volgende vragen handelen over asiel. Asielzoekers zijn mensen die hun land zijn ontvlucht omdat zij zich bedreigd achten en die vragen of zij zich in België mogen vestigen".

5.2 steun voor asielrecht

Drie verschillende vragen werden gesteld om de steun voor het asielrecht te meten. Eén daarvan verwijst naar de algemene idee van asiel en bescherming en een andere verwijst rechtstreeks naar de asielzoekers die in het land aanwezig zijn. Het is waarschijnlijk dat de steun voor asiel in het laatste geval – met de connotatie van een confrontatie met de aanwezige asielzoekers – groter is dan in het eerste. In het eerste geval wordt een principe beoordeeld, in het tweede is er concreter sprake van mensen die in België bescherming zoeken. De derde vraag ten slotte, peilt naar hoeveel vluchtelingen men van binnen of buiten Europa kan opvangen, gaande van een onbeperkt aantal tot helemaal geen.

De eerste vraag luidt: "Ons land kan niet verantwoordelijk zijn voor de bescherming van mensen uit andere landen, ook niet als deze moeten vluchten voor vervolging of oorlogsgeweld".

28% is het daarmee (volkomen) eens, 37% (volkomen) oneens. Op basis van deze vraag kunnen we besluiten dat 37% van de bevolking het asielrecht steunt, 28% het verwerpt en velen (35%) onbeslist zijn of een neutrale houding aannemen. Die verhouding (37% voor asiel, 28% tegen) wijst op een eerder kwetsbaar draagvlak. In Nederland werd in 2019 dezelfde vraag aan de bevolking voorgelegd. Daar was 27% het (volkomen) eens met de uitspraak. (Clingendael, o.c.) Op dit vlak is er dus geen verschil tussen de houding van de inwoners van Nederland en België.

Mannen onderschrijven de stelling – verwerpen van het recht op asiel – meer dan vrouwen (31% versus 25%). Qua leeftijd merken we een licht stijgende steun voor instemming met de stelling, zij het met een knik na 60 jaar. Bij studenten verwerpt 18% het asielrecht zoals geformuleerd in de vraag, bij de mensen onder de 30 is dat 24%, bij mensen tussen de 51 en 60 is dit opgelopen tot 32%, om nadien weer te dalen naar 28%. Inzake kwalificatie zijn de verschillen uitgesproken (39% bij kortgeschoolden, 22% bij hooggeschoolden). Min of meer dezelfde verhouding zien we bij de kwetsbaren versus de geprivilegieerden (36% versus 25%). Verrassend is wel dat de houding van mensen van Marokkaanse/Turkse origine weinig verschilt met die van autochtonen (met 26% pro stelling en 33% tegen). De steun voor asiel, zoals gemeten met deze vraag, blijkt groter bij de Nederlandstaligen dan bij de Franstaligen. 25% van de Nederlandstaligen versus 32% van de Franstaligen is van mening dat België niet verantwoordelijk kan zijn voor bescherming in het kader van asiel.

tabel 20

'ons land kan niet verantwoordelijk zijn voor de bescherming van mensen uit andere landen, ook niet als deze moeten vluchten voor vervolging of oorlogsgeweld' (aandelen)

	eens	oneens
totaal	28	37
vlaams belang	47	17
ptb	37	34
ps	36	26
mr	31	36
n-va	30	35
défi	30	42
les engagés	26	46
ecolo	22	47
pvda	21	48
open vld	19	51
cd&v	19	45
groen	13	61
vooruit	9	59

Degenen die op basis van deze vraag het asielrecht verwerpen, vormen geen meerderheid in geen enkel electoraat. Het electoraat van het Vlaams Belang komt daar wel dichtbij met 47% die het eens is met de voorgelegde stelling. Na Vlaams Belang hebben de PS en PTB de hoogste aandelen, twee linkse partijen. Slechts in die drie partijen zijn de tegenstanders van asiel talrijker dan de voorstanders. Het toont opnieuw aan dat het bredere migratieverhaal in het algemeen en zeker dit van asiel in het bijzonder de links-rechtstegenstelling duidelijk overstijgt. Binnen de liberale, groene, sociaaldemocratische en extreem linkse politieke families zijn de Nederlandstalige partijen telkens duidelijk meer pro asiel dan de Franstalige (bij Groen verwerpt 13% het recht op asiel, bij Ecolo 22%; Open Vld 19% en MR 31%; PVDA 21% en PTB 37%; Vooruit 9% en PS 36%). Bemerkt dat het electoraat van N-VA (30%) op basis van deze stelling meer pro asiel is dan dat van de PS en PTB en op hetzelfde niveau als MR. De groene politieke familie is globaal het meest pro asiel. Als individueel partij-electoraat zijn dat de kiezers van Vooruit.

Een tweede vraag verwijst naar de asielzoekers die reeds in België aanwezig zijn: "Iedereen die in België asiel aanvraagt en er recht op heeft, moet hier kunnen blijven en bescherming krijgen". Het beeld oproepen van de aanwezige asielzoekers, verhoogt inderdaad de steun voor asiel. Een meerderheid, 51%, is het met die stelling eens of volkomen eens. 17% is het er (volkomen) mee oneens. Benaderd op deze wijze is het draagvlak voor asiel veel solider. Slechts een nipte meerderheid (51%) spreekt er zich expliciet voor uit, maar slechts 17% is expliciet tegen. De voorstanders zijn dus drie keer zo talrijk als de tegenstanders.

Mannen zijn, als de vraag op deze manier wordt gesteld, iets meer pro dan vrouwen (resp. 53 en 49%). Inzake leeftijd merken we opnieuw een dalende steun bij stijgende leeftijd, maar met een knik op 60 jaar. Van 65% bij studenten en 52% bij de mensen jonger dan 30 jaar, naar 45% bij 51-60-jarigen om dan opnieuw te stijgen naar 57% bij 60-plussers. Ook hier zijn de verschillen inzake kwalificatie aanzienlijk met 42% van de kortgeschoolden en 57% van de hooggeschoolden die zich uitspreken voor asiel indien verwezen wordt naar de in België aanwezige asielzoekers. Bij masters is dit zelfs 64%. Logischerwijze zijn de verschillen dan ook groot tussen kwetsbaren (40%) en geprivilegieerden (58%). In tegenstelling tot de vorige vraag is er nu geen verschil tussen Nederlandstaligen en Franstaligen (52 en 53%). Inzake etnische oorsprong zijn de verschillen groot. Respondenten van Belgische oorsprong gaan in 50% van de gevallen akkoord met de voorgelegde stelling, mensen van Marokkaanse/Turkse oorsprong in 65%.

In tien van de dertien onderscheiden electoraten is er een expliciete meerderheid die akkoord gaat met de uitspraak. Bij twee van de drie uitzonderingen (DéFI en N-VA) halen de voorstanders 49%, een veelvoud van de leden van die electoraten die er niet mee akkoord gaan. De enige uitzondering is in feite het electoraat van het Vlaams Belang waarvan slechts 29% van oordeel is dat de in België aanwezige asielzoekers die daar recht op hebben, ook bescherming moeten krijgen en 36% die het daar niet mee eens zijn. De Nederlandstalige partijen binnen de groene, liberale, sociaal democratische en extreem linkse politieke families zijn opnieuw meer pro dan de Franstalige zusterpartijen (Groen 71% versus Ecolo 62%; Vooruit 64% versus PS 56%; Open Vld 60% versus MR 54%; en PVDA 57% versus PTB 52%).

Een derde vraag, ten slotte, peilt naar de opvangcapaciteit van België. Mede naar aanleiding van de Oekraïne-crisis splitsten we de vraag op in Europese en niet-Europese vluchtelingen: “Hoeveel vluchtelingen van buiten Europa kan België volgens u per jaar opvangen?” en “Hoeveel vluchtelingen van binnen Europa kan België volgens u per jaar opvangen?”.

Ter informatie: in 2021 dienden ongeveer 26.000 mensen een verzoek om internationale bescherming in bij de dienst Vreemdelingenzaken. (Commissariaat voor de vluchtelingen en de staatlozen, 2022)

tabel 21

hoeveel vluchtelingen van buiten en binnen Europa kan België volgens u per jaar opvangen? (aandelen)

	buiten Europa	binnen Europa
geen bovengrens	23	26
+10.000	7	9
5-10.000	6	17
1-5.000	15	17
500-1.000	11	9
-500	8	8
geen vluchtelingen	21	14

De publieke opinie is sterk verdeeld over de opvangcapaciteit voor vluchtelingen. Voor een betekenisvolle minderheid (ongeveer een kwart) mag er in deze geen bovengrens zijn. Maar voor een eveneens betekenisvolle, zij het iets kleinere, minderheid moet België helemaal geen vluchtelingen opnemen en dus komaf maken met internationale verplichtingen. Uit deze cijfers blijkt inderdaad een iets grotere tolerantie voor Europese vluchtelingen. Er zijn iets meer respondenten die geen bovengrens willen voor Europese vluchtelingen (resp. 26% en 23%). Er zijn vooral minder respondenten die aangeven geen vluchtelingen te willen opvangen (resp. 14% voor vluchtelingen uit Europa, 21% voor vluchtelingen van buiten Europa). Die 14% komt nagenoeg overeen met de proportie die pleit voor gesloten grenzen (15%). Men kan zich voorstellen dat er een groep is die geen asielzoekers wil maar eventueel wel andere migranten (bv. om economische redenen) maar deze groep bedraagt hooguit 6% (15% pro gesloten grenzen versus 21% pro geen asielzoekers). Omgekeerd kan men zich eveneens voorstellen dat er een groep is die geen bovengrens wil voor asielzoekers maar toch niet voor open grenzen is. Maar ook deze groep bedraagt hooguit 7% (16% pro open grenzen versus 23% geen bovengrens niet-Europese asielzoekers).

De verschillen tussen de groepen zijn niet altijd volgens de verwachtingen. Vrouwen verwerpen meer dan mannen een bovengrens maar het aandeel dat geen vluchtelingen wenst op te vangen, is dan weer gelijk. Inzake leeftijd zijn de cijfers iets moeilijker te interpreteren. Het aandeel dat geen bovengrens wil, stijgt – tegen de verwachting in – tot een leeftijd van 50 jaar om dan opnieuw wat af te nemen.

Maar dezelfde stijging zien we ook bij degenen die geen vluchtelingen wensen op te vangen. Wel buigt de trend opnieuw af na 60 jaar. Naarmate de leeftijd oploopt, is er dus sprake van een vorm van polarisatie.

Inzake kwalificatie is de trend wel heel duidelijk. Kortgeschoolden zijn veel minder voorstander van geen bovengrens en hangen meer dan hooggeschoolden de stelling aan dat België geen vluchtelingen moet opvangen (resp. 19 en 28% wat geen bovengrens betreft en 31% en 12% voor wat helemaal geen vluchtelingen (van buiten Europa) betreft). Deze trend kunnen we grotendeels doortrekken naar de kwetsbaren versus de geprivilegieerden. Het verschil is in deze vooral merkbaar bij degenen die geen vluchtelingen wensen op te vangen (resp. 34% bij de kwetsbaren en 13% voor de geprivilegieerden voor niet-Europese vluchtelingen). Inzake geen bovengrens zijn de verschillen dan weer eerder beperkt (resp. 21 en 24%).

Hetzelfde stellen we vast bij etnische achtergrond. Wat geen bovengrens voor niet-Europese vluchtelingen betreft, is het verschil tussen Belgische en Marokkaanse/Turkse achtergrond eerder beperkt (21% voor Belgische achtergrond, 25% voor Marokkaanse/Turkse achtergrond). Het verschil is vooral merkbaar bij zij die geen vluchtelingen willen opvangen met een aandeel van nauwelijks 4% bij degenen met Turkse/Marokkaanse achtergrond. Franstaligen zijn meer voorstander van geen bovengrens voor niet-Europese vluchtelingen (28% versus 19% voor Nederlandstaligen) en zijn minder voorstander om geen vluchtelingen op te vangen (17% versus 24%).

tabel 22

'ons land dient geen bovengrens te hanteren inzake opvang vluchtelingen versus ons land dient geen vluchtelingen op te vangen (niet-Europese en Europese vluchtelingen)' (aandelen)

	niet-europese vluchtelingen		europese vluchtelingen	
	geen bovengrens	geen	geen bovengrens	geen
totaal	23	21	26	14
les engagés	38	9	36	4
groen	36	3	36	3
ecolo	35	10	35	7
ptb	29	17	31	11
pvda	28	10	30	5
cd&v	27	10	29	9
vooruit	26	11	31	7
ps	25	16	29	11
mr	20	13	25	8
défi	19	22	23	14
open vld	19	11	22	6
n-va	9	27	15	12
vlaams belang	5	53	8	39

Het is intussen niet meer verrassend dat de meningen van de verschillende politieke electoraten sterk verschillen. Opvallend is wel dat naast Vlaams Belang, dat bijna altijd een apart profiel vertoont, dit nu ook voor N-VA geldt. Dikwijls zitten de scores van N-VA redelijk dicht bij het algemeen gemiddelde, dit is nu niet het geval. Wat overigens niet belet dat beide partijen ook voor dit thema onderling nog sterk verschillende scores. Het aandeel Vlaams Belang-kiezers dat geen niet-Europese vluchtelingen wenst op te vangen bedraagt 53% (Europees 39%). Bij N-VA is dit 27% (Europees 12%), duidelijk boven het algemeen gemiddelde maar slechts de helft van de score van Vlaams Belang.

Het is opnieuw de groene politieke familie die het meest pro asiel is. Het is ook de enige familie die nagenoeg geen onderscheid maakt tussen niet-Europese en Europese vluchtelingen. Bij alle andere partijen, ook degenen die internationale solidariteit als waarde uitdragen, is dit het geval, zij het zelden uitgesproken. De partij die het sterkst een onderscheid maakt tussen niet-Europese en Europese vluchtelingen is N-VA. 27% van het electoraat is van mening dat België geen niet-Europese vluchtelingen dient op te vangen. Dit aandeel zakt naar 12% voor Europese vluchtelingen. Hoewel Franstaligen globaal meer pro asiel zijn – volgens deze wijze van bevragen – geldt dit niet voor de groene, blauwe en rode politieke families apart. Daar tonen de electoraten van de Nederlandstalige partijen zich, zij het niet zeer uitgesproken, grotere voorstanders van het asielrecht.

Als we de opstelling van de electoraten bekijken inzake toegang tot asiel enerzijds en pro open en gesloten grenzen anderzijds, dan valt op dat de verschillen meestal beperkt zijn, zoals ook blijkt voor de globale populatie. 15% is voor gesloten grenzen, 21% wil geen asielzoekers – een verschil van 6 pp. Veruit het grootste verschil merken we bij Vlaams Belang waar 30% voor gesloten grenzen is en 53% alle asielzoekers wil weren. Een ander merkwaardig resultaat vinden we bij de groene politieke familie. Daar ligt zowel bij Ecolo als bij Groen het aandeel dat geen asielzoekers wil, lager dan het aandeel dat voor totale migratiestop is. Bij Groen is 13% voor een migratiestop en 3% voor geen asiel, bij Ecolo gaat het om 17% en 10%.

Nemen we de resultaten van de drie vragen, dan lijkt de juiste conclusie dat er een draagvlak is voor asiel, maar dat het kwetsbaar is. Een duidelijke meerderheid wil dat de in België aanwezige asielzoekers die recht hebben op asiel, dat ook krijgen. Formuleert men het asielrecht en de plicht tot bescherming in meer algemene termen, dan blijkt niet een nipte meerderheid maar slechts 37% het expliciet te steunen. Indien het gaat over het al of niet instellen van een bovengrens inzake opvang van (niet-Europese) vluchtelingen – wat in tegenstrijd is met het Vluchtelingenverdrag – dan is slechts 23% tegenstander van dergelijke bovengrens, 21% stelt zelfs uitdrukkelijk geen vluchtelingen te willen opvangen.

internationale vergelijking

Zijn de inwoners in dit land meer of minder kritisch/negatief ten aanzien van asielzoekers in vergelijking met het buitenland? Een studie van Ipsos naar aanleiding van World Refugee Day brengt in deze enkele data aan. Uit de studie blijkt dat 31% van de inwoners in België vindt dat de grenzen moeten gesloten worden voor asielzoekers. Dit aandeel ligt een stuk hoger dan in deze studie, wellicht ten gevolge van een andere vraagstelling. Maar het is de vergelijking met andere landen die in deze interessant is. Wat blijkt? België wijkt niet af in vergelijking met Nederland, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië of Zwitserland. Ook de V.S. (34%) en Australië (29%) zitten dicht in de buurt. In Europa scoren Polen (17%) en Spanje (22%) een stuk lager en Zweden (40%) een stuk hoger. (Ipsos, 2022)

5.3 de steun voor asiel bedreigd

Een vaak gehoorde kritiek op het asielrecht is dat het wordt misbruikt om illegale migratie mogelijk te maken of zelfs te bevorderen en dat afgewezen asielzoekers, die zouden moeten terugkeren naar hun land, dat in de meeste gevallen niet doen maar in de illegaliteit verdwijnen.

Een aantal vragen werden gesteld om na te gaan hoe breed die kritiek door de bevolking wordt gedeeld.

Met de uitspraak “Ik heb de indruk dat het asielrecht momenteel wordt misbruikt om Europa binnen te komen en dan illegaal in één van de lidstaten te blijven” is 55% het (volkomen) eens, 12% is het daar (volkomen) oneens mee. Voor elke persoon die het niet met de uitspraak eens is, zijn er bijna vijf die het er wel mee eens zijn.

De verschillen tussen de bevolkingsgroepen zijn volgens de verwachtingen. Mannen zijn het iets meer eens in deze dan vrouwen (58 versus 53%). Een oplopende leeftijd gaat eveneens gepaard met meer steun (van 28% bij studenten en 36% bij -30-jarigen naar 67% bij 50-plussers). De verschillen inzake kwalificatie zijn iets beperkter met scores van 61% bij kortgeschoolden naar 51% bij hogeschoolden (46% bij masters). De verschillen tussen kwetsbaren en geprivilegieerden zijn gelijkaardig (49% en 62%).

Inzake etnische achtergrond zijn de verschillen dan weer groot met 59% voor Belgische achtergrond en 23% voor Marokkaanse/Turkse achtergrond. Nederlandstaligen staan ook iets meer achter de uitspraak dan Franstaligen (58% versus 53%).

De politieke electoraten zijn eens te meer verdeeld. Bij slechts twee electoraten is de steun eerder beperkt, Ecolo en Groen met telkens 29%. In deze electoraten is de groep die de uitspraak verwerpt minstens even groot (Ecolo 32%, Groen 30%). In de electoraten van Vlaams Belang, N-VA en MR vindt men de grootste proporties die van oordeel zijn dat asiel wordt misbruikt om illegale migratie te bevorderen, respectievelijk 77%, 75 en 70%.

Om na te gaan in welke mate het falend terugkeerbeleid het draagvlak voor asiel ondergraaft, werd de volgende uitspraak voorgelegd: “We kunnen geen asiel meer geven omdat mensen waarvan het asiel wordt afgewezen en die worden uitgewezen, toch in ons land blijven”. 43% is het daarmee (volkomen) eens, 17% volkomen oneens.

Het gaat om een radicale uitspraak, aangezien gesteld wordt: “we kunnen geen asiel meer geven”. Zelfs met zulke radicale uitspraak is 43% van de respondenten het eens; 2,5 keer meer dan er zijn die niet akkoord gaan. Dit betekent dat er niet alleen een grote groep van mening is dat er sprake is van misbruik maar ook dat er fors moet tegen opgetreden worden.

De verschillen tussen de bevolkingsgroepen zijn dezelfde als deze hierboven. De opvatting wordt meer gedeeld door mannen, kortgeschoolden en kwetsbaren en stijgt duidelijk met oplopende leeftijd.

Ook het verschil inzake etnische achtergrond is opnieuw zeer groot. Opvallend weinig mensen van Marokkaanse en Turkse origine gaan akkoord met deze stelling.

Ook de verschillen tussen de electoraten zijn dezelfde als deze op de vorige stelling.

tabel 23

‘asielrecht wordt misbruikt’ en ‘geen asiel meer door misbruik’ (aandelen eens)

	misbruik asiel	geen asiel meer door misbruik
totaal	55	43
vlaams belang	77	65
n-va	75	54
mr	70	54
défi	62	53
ptb	59	48
open vld	51	41
ps	49	46
pvda	49	32
vooruit	48	31
les engagés	47	32
cd&v	45	36
ecolo	29	27
groen	29	24

5.4 modaliteiten van het asielbeleid

Aan de respondenten werd een aantal stellingen voorgelegd om na te gaan welk soort asielbeleid zij verkiezen. In tabel 24 staan ze geordend volgens de steun die zij krijgen. Heel wat voorstellen halen een expliciete meerderheid van meer dan 50%. Anderen genieten de steun van meer dan 40% van de ondervraagden, wat gegeven het aandeel onbeslist betekent dat er veel meer voordan tegenstanders zijn.

De grote zorg van de mensen blijkt te zijn dat te veel asielzoekers België bereiken en dat de afgewezen asielzoekers slechts in geringe mate vrijwillig terugkeren of kunnen worden uitgezet. 61% spreekt zich uit voor opvang in de regio, slechts 8% beschouwt dat niet als een oplossing om minder asielzoekers in België te krijgen. Eenzelfde zorg spreekt uit de steun voor het voorstel om het pushbackprincipe aan te passen.

Volgens de huidige regelgeving dient men de asielaanvraag te onderzoeken van mensen die zich aan de grens aanbieden of zich op het territorium van een lidstaat bevinden en asiel vragen. Een ruime meerderheid (57%) zou die regel liever aanpassen en mensen onmiddellijk terugsturen naar landen waar zij geen gevaar lopen. Slechts 12% spreekt zich daartegen uit. Dat voorstel komt eigenlijk neer op het klasseren van meer landen als “veilig” of op het terugsturen naar landen waarvan slechts voor een klein aantal ingezetenen de vluchtelingenstatus wordt goedgekeurd. Een vragenlijst laat niet toe om maatregelen technisch uit te werken. Het is duidelijk dat een ruime meerderheid van de inwoners van België een selectiemechanisme wil dat toelaat om asielzoekers met bitter weinig kans op asiel aan de grens tegen te houden en meteen of snel terug te sturen.

tabel 24

kenmerken van het gewenste asielbeleid (aandelen)

	eens	oneens	eens NL	eens FR
maatregelen met steun van meer dan 50% van de bevolking				
om minder vluchtelingen in België te hoeven opvangen, moet in de regio's waar deze mensen vandaan komen voor goede opvang en bescherming worden gezorgd	61	8	68	54
als het land van herkomst hun uitgewezen asielzoekers niet wil terugnemen, dient dat land zwaar gesanctioneerd	61	8	65	56
asielzoekers die Europa of ons land bereiken vanuit landen waar zij geen gevaar lopen, moeten meteen weer over de grens worden gezet	57	12	60	54
vluchtelingen die asiel krijgen, zouden maar tijdelijk in België mogen blijven, tot het weer veilig is voor hen om terug te keren naar hun land	55	12	60	50
asielzoekers die geen asiel hebben gekregen, moeten in gesloten opvang blijven tot zij het land worden uitgezet	50	18	58	41
maatregelen met steun van 40 à 49% van de bevolking				
aan de opvang, huisvesting en verzorging van asielzoekers moeten we (veel) minder geld besteden dan nu	42	21	47	36
asielaanvragen van mensen buiten Europa dienen ook buiten Europa te worden behandeld	41	18	38	44
maatregelen met steun van minder dan 40% van de bevolking				
we moeten asiel geven aan mensen uit Europa, zoals Oekraïners, maar niet aan mensen van buiten Europa	20	45	20	20

Een andere manier om hetzelfde doel te bereiken, is het voorstel de asielaanvragen van mensen van buiten Europa ook buiten Europa te behandelen. 41% is daar voorstander van, slechts 18% spreekt zich daartegen uit.

De andere grote zorg is dat mensen die worden uitgewezen, maar zelden het land effectief verlaten. Niet minder dan 61% is er voorstander van dat landen die hun uitgewezen asielzoekers niet terugnemen daarvoor zwaar worden gesanctioneerd. Slechts 8% is daartegen. Dezelfde zorg spreekt uit het voorstel om mensen waarvan de asielaanvraag werd afgewezen in gesloten instellingen te houden tot zij worden uitgezet. 50% van de ondervraagden is voorstander van die maatregel, 18% is ertegen.

Verder is er een duidelijke meerderheid, 55% tegen 12%, om het vluchtelingenstatuut en de subsidiaire bescherming tijdelijk te maken, tot het veilig genoeg is voor de betrokken personen om naar hun land terug te keren.

Ten slotte is er een grote groep van de bevolking (41%) die van oordeel is dat aan opvang, verzorging en huisvesting van asielzoekers minder moet worden uitgegeven dan nu het geval is. 21% is van oordeel dat die uitgaven mogen stijgen; 38% meent dat ze op het huidige peil mogen blijven.

De verschillen tussen de verschillende bevolkingsgroepen volgen grotendeels het bekende patroon. Mannen zijn meestal meer pro strengere maatregelen dan vrouwen. Hetzelfde geldt voor kortgeschoolden en kwetsbaren. Grote verschillen zien we ook

tussen respondenten van Belgische afkomst en de anderen.

Zoals steeds, zijn ook de verschillen tussen de electoraten groot. Ecolo en Groen zijn duidelijk de partijen die globaal het minst pro strengere maatregelen zijn, maar zelfs in die partijen is de helft van het electoraat pro meer opvang in eigen regio om het aantal vluchtelingen in België te verminderen. Verder zijn er in die partijen bij de ander voorgestelde strengere maatregelen meer voor- dan tegenstanders. Inzake tijdelijk asiel, bijvoorbeeld, is 37% en 30% (resp. Ecolo en Groen) voorstander en telkens 24% tegenstander. Wat betreft het opleggen aan sancties van landen die afgewezen asielzoekers niet terug wensen op te nemen, is 38% (Ecolo) en 36% (Groen) voorstander en respectievelijk 18% en 16% tegen.

De meeste voorstanders van strenge maatregelen vindt men in de electoraten van Vlaams Belang en N-VA. Het verschil tussen beide electoraten is in deze bijna onbestaande. Eerder in dit rapport zagen we wel dikwijls grote verschillen. Kiezers van Vlaams Belang zijn bijvoorbeeld meer voorstander om asielrecht af te schaffen (zeker bij niet-Europese vluchtelingen). Interessant is ook dat het electoraat van PTB telkens strenger is dan dit van PS. Dit geldt zowel voor tijdelijk asiel, opvang in eigen regio, asiel verwerken buiten Europa, sanctioneren van landen van herkomst bij het niet terug opnemen en het over de grens zetten van vluchtelingen die komen uit land waar ze geen gevaar lopen.

Er zijn ook een aantal maatregelen die door meer mensen worden afgewezen dan

gesteund. Radicaal is de afwijzing van het voorstel om asiel, zoals oorspronkelijk in het Vluchtelingenverdrag het geval was, te beperken tot Europeanen. Slechts 20% steunt dit voorstel, terwijl een overweldigende 45% het verwerpt.

In het algemeen is de steun voor een verstrenging van het asielbeleid groter bij de Nederlandstaligen dan bij de Franstaligen. De enige uitzondering daarop is dat meer Franstaligen gewonnen zijn voor het idee de asielaanvragen van niet-Europeanen buiten Europa af te handelen. De verschillen zijn echter overwegend onbelangrijk omdat een aantal maatregelen een solide meerderheid achter zich heeft in beide landsdelen en andere maatregelen door een duidelijke meerderheid in beide landsdelen worden verworpen. Daarop zijn een tweetal uitzonderingen. Het plaatsen in gesloten opvang van asielzoekers waarvan de aanvraag werd afgewezen, geniet de voorkeur van 58% van de Nederlandstaligen en 41% van de Franstaligen. Verder is 47% van de Nederlandstaligen van oordeel dat minder moet worden uitgegeven aan opvang, verzorging, huisvesting van asielzoekers, tegenover 36% van de Franstaligen.

5.5 het draagvlak voor asiel

Uit een wat gedetailleerde bevraging blijkt dat het draagvlak voor asiel een variabele is, niet een welles-nietesaangelegenheid. Steun voor asiel, of het gebrek daaraan, kan variëren van een radicaal afwijzen van het recht, over een gebrek aan steun voor het principe van bescherming zoals geformuleerd in het Vluchtelingenverdrag, tot het vermoeden van misbruik van het recht en het aangrijpen van misbruik om het af te wijzen, tot het voorstellen van beperkingen op het recht. In tabel 25 maken we die variatie zichtbaar en tonen we tevens hoe zij zich in de verschillende electoraten voltrekt.

het draagvlak voor asiel, naar taalgroep en partij-electoraat (aandelen)

	totaal		nl		fr		groene partijen		christen-democraten		linkse partijen			rechtse partijen			nationalistische partijen	
							groen	ecolo	cd&v	les engagés	voorruit	pvda	ptb	ps	open vld	mr	défi	n-va
we laten geen asielzoekers meer toe, ook niet van binnen europa	14	15	13	3	10	4	7	7	5	11	11	6	8+	14	12	39		
we laten geen asielzoekers meer toe van buiten europa	21	23	17	3	7	10	9	11	10	17	16	11	13	22	27	53		
ons land kan niet verantwoordelijk zijn voor de bescherming van mensen uit andere landen, ook niet als deze moeten vluchten voor vervolging en oorlogsgeweld	28	25	32	13	22	19	26	9	21	37	6	19	31	30	30	47		
we kunnen geen asiel meer geven omdat mensen waarvan het asiel wordt afgewezen en die worden uitgewezen, toch in ons land blijven	43	44	42	24	27	36	32	31	32	48	46	41	54	53	54	65		
ik heb de indruk dat het asielrecht misbruikt wordt om Europa binnen te komen en dan illegaal in een van de lidstaten te blijven	55	58	53	30	29	45	47	48	49	59	50	51	70	62	75	75		
we laten geen vluchtelingen meer toe of stellen een bovengrens aan het aantal (voor vluchtelingen van buiten europa)	77	81	72	6	65	73	62	74	72	71	75	81	80	81	91	95		

Wat de totale bevolking betreft, wil 14% geen asielzoekers meer toelaten tot het land, ook niet van binnen Europa. 21% wil geen asielzoekers van buiten Europa meer toelaten. 28% is van oordeel dat ons land niet verantwoordelijk kan zijn voor het verlenen van asiel. 43% meent dat we geen asiel meer kunnen verlenen omdat afgewezen asielzoekers in onvoldoende mate terugkeren naar hun land. 55% heeft de indruk dat het asielrecht misbruikt wordt voor illegale migratie. 77% wil ofwel geen asielzoekers meer toelaten of een bovengrens stellen aan het aantal asielaanvragen dat kan worden ingediend. We zien eenzelfde ontwikkeling van afnemend draagvlak voor asiel in alle electoraten, naarmate ook gepeild wordt naar misbruiken of het idee van een bovengrens wordt geïntroduceerd, met dien verstande dat het draagvlak in sommige electorale groepen veel groter is dan in andere.

Over het algemeen geniet het asielrecht iets meer steun bij de Franstaligen dan bij de Nederlandstaligen, behalve wat het algemene principe betreft: meer Franstaligen dan Nederlandstaligen zijn van oordeel dat ons land niet verantwoordelijk kan zijn voor het verlenen van asiel.

Wat de partijen betreft, is er de meeste steun voor asiel bij Groen, Ecolo, Vooruit en de partijen van christelijke inspiratie CD&V en Les Engagés. Kwetsbaar is het draagvlak voor asiel bij de electoraten van MR, PS, DéFI en N-VA. Heel kritisch ten opzichte van asiel staat het electoraat van het Vlaams Belang.

5.6 welk asielbeleid geniet de voorkeur van meerderheid van de bevolking?

Het is duidelijk dat een ruime meerderheid het asielrecht niet wil beperken tot Europeanen. Een meerderheid wil dat sterker wordt ingezet op opvang in de regio, uitdrukkelijk gericht op het verminderen van het aantal asielaanvragen in België. De zogeheten Turkije-deal is een beleid dat past in dat kader. Het is duidelijk dat de bevolking meer van dergelijke en effectieve afspraken wil met landen in de regio's van waar asielzoekers komen.

Een grote meerderheid ziet ook liever een tijdelijk asielrecht, waarbij mensen terugkeren naar hun land van zodra dat veilig is. Het is duidelijk dat velen het asielrecht interpreteren als een recht op bescherming, niet als een migratiekanaal. De bescherming dient volgens hen te worden geboden zolang zij nodig is. Dat impliceert een vraag voor de ontwikkeling van een terugkeerbeleid zodra het land van herkomst of delen daarvan voldoende veilig zijn. De voorkeur voor een tijdelijk karakter van het asiel is duidelijk. Hoe een terugkeerbeleid effectief vorm kan krijgen, is uiteraard nog een heel andere vraag, waarbij onder meer zal dienen rekening te worden gehouden met de duur van het verblijf in België en de mate van integratie in deze samenleving.

Het is duidelijk dat de voorkeur voor een aantal maatregelen is ingegeven door de overtuiging dat eens een asielzoeker binnen de Europese Unie is, men hem of haar nog moeilijk weg krijgt, ongeacht het gevolg dat aan de asielaanvraag wordt gegeven. Daarom is een meerderheid voorstander van het buiten Europa behandelen van asielaanvragen van mensen van buiten Europa. Dit verwijst naar de pogingen die Denemarken en Groot-Brittannië momenteel daartoe ondernemen, naar het beleid dat werd of wordt gevoerd door de Verenigde Staten en Australië, alsook naar het voorstel van de Europese Commissie om een eerste selectie van asielzoekers extraterritoriaal door te voeren. In dat laatste geval zou een deel van het territorium van de lidstaten worden beschouwd als extraterritoriaal zodat asielzoekers van daar, na een eerste selectie, kunnen worden teruggestuurd zonder dat dit kan worden beschouwd als pushback. Het is duidelijk dat er onder de Belgische bevolking veel steun is voor een behandeling van de asielaanvragen buiten het grondgebied van de lidstaten.

Dezelfde zorg die de voorkeur voor een extraterritoriale behandeling van de asielvraag inspireert, blijkt ook uit de steun voor het voorstel om asielzoekers aan wie asiel wordt geweigerd in een gesloten instelling te plaatsen tot hun uitzetting, alsook uit de overweldigende steun voor het “zwaar sanctioneren” van herkomstlanden die hun uitgeprocedeerde asielzoekers niet willen terugnemen. Er blijkt een mate van wanhoop uit de grote steun voor die voorstellen. De gesloten opvangcapaciteit om dat te doen is er immers niet. Dat geldt ook voor het

voorstel om asielzoekers die uit een veilig land komen, meteen terug te sturen naar het land van waar ze komen. Ook hieruit blijkt de wens om paal en perk te stellen aan de praktijk die erin bestaat om asiel aan te vragen om tot de procedure te worden toegelaten, eens men op het grondgebied van een Europese lidstaat is aangekomen. In heel wat gevallen gebeurt dat door mensen die geen of bitter weinig kans maken op asiel. Dat biedt de asielzoekers echter de mogelijkheid om in de illegaliteit te verdwijnen. Bij weigering van asiel wordt in een groot aantal gevallen geenszins teruggekeerd naar het land van oorsprong. De wens daar een einde aan te stellen, is duidelijk en blijkt ook uit de grote mate van akkoord met de voorgelegde uitspraken. Het meteen terugsturen naar een veilig land, zoals een van de uitspraken het formuleert, is echter niet mogelijk zonder een grondige aanpassing van de Europese regelgeving en jurisprudentie. Het is duidelijk dat een meerderheid van de bevolking een dergelijke aanpassing wenst. Als nationale overheden daar niet in slagen, is het redelijk waarschijnlijk dat de ontevredenheid van de bevolking zal toenemen, en de steun voor het asielrecht zal afkalven.

Verder is er ook de wens van vier op de tien ondervraagden om minder middelen te besteden aan de opvang, de huisvesting en de verzorging van asielzoekers. Daarmee wordt een moeilijk onderwerp aangesneden aangezien een degelijk asiel- en migratiebeleid in de huidige wereld niet haalbaar is zonder daar zwaar in te investeren. Het debat daarover zou wel geholpen zijn door een betrouwbare schatting van de kosten van asiel en illegale migratie, van de kost van het behandelen

van asielaanvragen, het behandelen van de betwistingen over die aanvragen, de kosten van huisvesting en verzorging, van medische zorg en andere kosten van asielzoekers en illegale migranten, zoals de kosten van veiligheidsdiensten en van beveiliging die rechtstreeks verband houden met illegale migratie en zogeheten 'transmigratie'. In het licht van een degelijke schatting van die kosten, zou ook de financiële zin en onzin van alternatieven kunnen besproken worden. Wat kan bijvoorbeeld, met een dergelijk budget worden gedaan voor opvang in de regio waarvoor een groot draagvlak bestaat bij de inwoners van dit land?

Het is duidelijk dat de kwetsbaarheid van het draagvlak voor asiel vooral te maken heeft met enerzijds het gebruik en misbruik van asiel als een kanaal van illegale immigratie, en anderzijds het falend terugkeerbeleid. En er zijn ook vragen bij de feitelijke quasi onbepaalde duur van statuut van vluchteling of statutair beschermd.

06

illegale migratie

6.1 open grenzen?

Het begrip “illegale migratie” is op zich controversieel. Sommigen zijn voorstander van open grenzen. Voor hen kan migratie niet illegaal zijn. Het aandeel dat zich hierin herkent is 16%, zo bleek al eerder in dit rapport. Duidelijk een minderheid, maar verre van een verwaarloosbaar aandeel. De stelling dat niemand voorstander is van open grenzen klopt duidelijk niet. In het vorig hoofdstuk maakten we duidelijk dat het kwetsbaar draagvlak voor het recht op asiel sterk verbonden is met de vaststelling dat bij het afwijzen van de vraag naar bescherming vele betrokkenen in de illegaliteit verdwijnen. Asiel wordt dan minder en minder gezien als een beschermingsvehikel maar als een toegangspoort tot illegaliteit met alle negatieve gevolgen van dien.

6.2. wat te doen met de aanwezige illegalen?

In het algemeen wordt de houding van de bevolking in België ten opzichte van illegale migratie gekenmerkt door enerzijds een voorkeur voor harde en doortastende maatregelen om illegale migratie te bestrijden, en anderzijds een voorkeur voor een wat mildere aanpak van de in het land aanwezige illegalen, op voorwaarde dat zij werken. Een opstelling die in een aantal gevallen onvermijdelijk tot contradicties leidt.

In wat volgt, gaan we eerst in op de vraag wat te doen met de aanwezige illegalen, daarna behandelen we de wijze waarop illegale immigratie volgens de inwoners van België dient te worden aangepakt.

Er zijn duidelijke meerderheden voor het strafbaar stellen van illegale aanwezigheid in het land (56% voor versus 15% tegen) en voor het nooit regulariseren van mensen die het land illegaal zijn binnengekomen (52% voor versus 18% tegen). Er is bijna een meerderheid (49% voor versus 18% tegen) om illegalen in gesloten instellingen te huisvesten tot zij uit het land worden gezet. De voorstanders van deze laatste maatregelen zijn wellicht iets minder talrijk omdat de mensen beseffen dat dit gezien het aantal illegalen (150.000 à 200.000 volgens de courante schattingen) onmogelijk is. Desondanks kiest 49% van de ondervraagden voor die optie.

tabel 26

stellingen betreffende de aanpak van mensen die illegaal in het land aanwezig zijn (aandelen)

	eens	oneens
het moet strafbaar zijn om illegaal in België te verblijven	56	15
mensen die het land illegaal zijn binnengekomen of daar illegaal verblijven nadat hen werd gezegd dat zij het land dienen te verlaten, mogen nooit geregulariseerd worden, nooit een verblijfsvergunning krijgen	52	18
mensen die illegaal in het land zijn, zouden in een gesloten instelling moeten verblijven tot zij worden uitgezet	49	18
ook illegale migranten hebben recht op steun voor huisvesting en levensonderhoud	23	40
wie illegaal is binnengekomen, maar werk vindt en dat minstens een jaar kan houden, moet een permanente verblijfsvergunning krijgen	37	24
mensen die België illegaal zijn binnengekomen maar hier werken, hebben net zoveel recht op sociale voorzieningen als Belgen	35	31

Wat de steun voor deze maatregelen betreft, zien we verschillen naar geslacht, leeftijd, taalgroep en sociaal-economische situatie. Tabel 27 illustreert dit voor het strafbaar stellen van illegaal verblijf en voor verzet tegen regularisatie van mensen die illegaal het land zijn binnengekomen en geen gevolg geven aan uitwijzing.

tabel 27

‘illegale migratie is strafbaar’ en ‘geen regularisatie (asiel) na illegale migratie volgens socio-demografische kenmerken’ (aandelen eens)

		strafbaar	geen regularisatie
totaal		56	52
geslacht	man	61	58
	vrouw	50	46
leeftijd	-30 jaar	40	31
	31-40 jaar	46	41
	41-50 jaar	54	52
	51-60 jaar	64	65
	+60 jaar	68	66
kwalificatie	kortgeschoold	59	53
	middengeschoold	57	50
	hooggeschoold	52	38
taal	nederlands	63	55
	frans	47	49
achtergrond	belgisch, vlaams, waals	59	48
	marokkaans/turks	21	17
	eupees	49	40
	niet-europees	26	23

Vrouwen, jongeren, hooggeschoolden, Frans-taligen en geprivilegieerden stellen zich over het algemeen minder streng op met betrekking tot illegale migranten. Ook de verschillen inzake etnische afkomst zijn groot. Autochtonen zijn een stuk strenger dan burgers met Marokkaanse/Turkse achtergrond en zij met niet-Europese achtergrond.

Zoals steeds, zijn de verschillen tussen de electoraten groot. Wat het strafbaar stellen van illegaal verblijf betreft, is er een meerderheid bij zes partijen: PTB (50%), CD&V (54%), Open Vld (57%), MR (66%), N-VA (78%) en Vlaams Belang (85%). Bij de andere partijen is er geen meerderheid maar zijn de voorstanders in veel grotere getale dan de tegenstanders: Les Engagés (44% voor, 24% tegen), DéFI (46% voor, 21% tegen), PS (46% voor, 14% tegen), PVDA (42% voor, 28% tegen), Vooruit (48% voor, 17% tegen). Slechts bij twee partijen zijn voor- en tegenstanders wat meer in evenwicht: Groen (38% voor, 29% tegen) en Ecolo (30% voor, 31% tegen).

Wat deze maatregel betreft, worden de groene partijen opnieuw duidelijk geconfronteerd met een spagaat in hun partij. Dat is in deze niet het geval voor partijen als N-VA en Vlaams Belang, waar de voorstanders een overweldigende meerderheid vormen. Opvallend bij die laatste partijen is dat weinig van hun kiezers in deze en gelijkaardige maatregelen een neutrale, onbesliste of weifelende houding aannemen. Voor de strafbaarstelling doet 18% van het N-VA-electoraat dat en 12% van het Vlaams Belang-electoraat, vergeleken met 40% bij de PS, 39% bij Ecolo, en 35% bij CD&V en Vooruit. Binnen de electoraten van N-VA en Vlaams Belang heerst een grote mate van eensgezindheid over de aanpak van illegale migratie. Heel wat van de electoraten van de andere partijen zijn verdeeld tot sterk verdeeld over hoe illegale migratie best wordt aangepakt.

De opstelling van de electoraten met betrekking tot de regularisatie van illegalen die ooit werden uitgewezen maar het territorium niet verlieten, lijkt sterk op die betreffende het strafbaar stellen. Bij degenen die zich expliciet uitspreken, zijn er meerderheden bij Open Vld (50%), DéFI (52%), PTB (54%), MR (67%), N-VA (77%) en Vlaams Belang (77%). Bij een aantal van de andere partijen zijn de tegenstanders van regularisatie veel talrijker dan de voorstanders: CD&V (44% versus 16%), PS (44% versus 15%), Vooruit (44% versus 20%). Bij twee partijen zijn voor- en tegenstanders iets meer in evenwicht: Les Engagés (41% versus 32%) en PVDA (39% versus 27%). In het electoraat van de groene partijen zijn er meer mensen voor- dan tegenstander van regulariseren. 41% van de Groen-kiezers verwerpt de stelling dat mensen die illegaal het land binnenkwamen en werden uitgewezen, maar daar geen gevolg aan gaven, nooit mogen worden geregulariseerd; 20% steunt dat voorstel. Bij de Ecolo-kiezers verwerpt 34% en steunt 32% het. Bij deze partij zien we dus, net zoals bij PVDA en Les Engagés, een groot spagaat wat deze maatregel betreft. Ook voor deze maatregel zijn er weer weinig onbeslist bij N-VA (16%) en Vlaams Belang (17%) maar in dit geval ook bij de kiezers van PTB (19%).

Op de vraag of illegale migranten recht hebben op steun voor huisvesting en levensonderhoud, antwoorden bijna twee keer zoveel mensen ontkennend (40%) als bevestigend (23%). Naar sociale achtergrond zijn er in dit verband geen grote verschillen, met de gedeeltelijke uitzondering van de leeftijd. Mensen onder de veertig jaar zijn er meer voorstander van (30%) dan mensen van boven de veertig (18%). De verschillen tussen de Nederlandstaligen en de Franstaligen zijn gering: van de eerste is 21% voorstander van een dergelijke maatregel, van de laatsten 25%.

Naar politieke voorkeur zien we hier weer de inmiddels vertrouwde verschillen. In drie electoraten zijn er meer voorstanders dan tegenstanders: Groen (47% voor, 11% tegen), Les Engagés (38% voor, 24% tegen) en Ecolo (36% voor, 25% tegen). Opvallend is dat de electoraten van de meeste linkse partijen sterk verdeeld zijn over deze vraag. Dat geldt voor Vooruit (29% voor, 29% tegen), PVDA (30% voor, 31% tegen) en PS (30% voor, 26% tegen). Men vindt meer tegenstanders dan voorstanders in de electoraten van CD&V (23% voor, 28% tegen), PTB (27% voor, 39% tegen), DéFI (22% voor, 42% tegen) en Open Vld (17% voor, 40% tegen). In de electoraten van MR (50%), N-VA (62%) en Vlaams Belang (62%) spreekt een meerderheid zich expliciet uit tegen het voorstel.

6.3 wat te doen met illegalen die werken?

De houding ten opzichte van illegalen verandert vrij radicaal als zij werken. De stelling “Mensen die België illegaal zijn binnengekomen maar hier werken, hebben net zoveel recht op sociale voorzieningen als Belgen” wordt door meer mensen aanvaard dan verworpen, 35% versus 31%. Het verschil is niet heel groot. De bevolking is daarover duidelijk verdeeld, wat op zich opmerkelijk is, gezien de sterke afwijzing van illegale migratie. Werken maakt in de ogen van velen heel veel goed. Dit ligt in het verlengde van de positieve visie van de bevolking op het binnenhalen van reguliere migranten om tekorten op de arbeidsmarkt tegen te gaan.

In de electoraten van Ecolo (51%) en Les Engagés (52%) krijgt de stelling een meerderheid. In beide gevallen is 18% tegen.

In de electoraten van zes andere partijen zijn er meer voorstanders dan tegenstanders voor de maatregel. Dat geldt voor Groen (49% voor, 14% tegen), PS (44% voor, 22% tegen), PTB (45% voor, 28% tegen), PVDA (39% voor, 29% tegen), Vooruit (37% voor, 24% tegen), CD&V (34% voor, 24% tegen) en MR (37% voor, 33% tegen).

Bij de kiezers van Open Vld zijn net evenveel voor- als tegenstanders: 33%. Bij DéFI en N-VA zijn er meer tegenstanders dan voorstanders. Bij DéFI gaat het om 35% versus 40%, bij N-VA om 26% versus 44%.

Slechts bij het Vlaams Belang is er een duidelijke meerderheid – 53% versus 21% – die van oordeel is dat mensen die illegaal het land zijn binnengekomen maar werken, niet van dezelfde sociale voorzieningen kunnen genieten als de Belgen.

Dat de houding ten opzichte van illegalen sterk wijzigt als deze werken, blijkt ook uit de mate waarin de ondervraagden akkoord gaan met de volgende stelling: “Wie illegaal is binnengekomen maar werk vindt en dat minstens een jaar kan houden, moet een permanente verblijfsvergunning krijgen”. Van de inwoners van België is 37% het daarmee eens, 25% oneens, een grote groep (39%) blijft onbeslist. Vrouwen zijn het voorstel meer genegen dan mannen. Inzake leeftijd en kwalificatie is er opnieuw de traditionele samenhang.

Naarmate de leeftijd oploopt, is er minder steun voor de stelling, met een knik na 60 jaar. Ook hooggeschoolden zijn meer voorstander. Het verschil tussen de taalgroepen is groot. Van de Nederlandstaligen steunt 31% het voorstel, van de Franstaligen 45%.

Verder is er meer steun bij de geprivilegieerden en hooggeschoolden (40% en 41%) dan bij de kwetsbaren en kortgeschoolden (30% en 31%). Er is, zoals vaak, ook een verschil inzake etnische achtergrond: 35% van de mensen met Belgische achtergrond en 42% van de mensen met een Marokkaanse of Turkse achtergrond steunt het voorstel.

tabel 28

'wie illegaal het land is binnengekomen en werk vindt en dit minstens een jaar behoudt, moet geregulariseerd worden' (aandelen)

		eens	oneens
totaal		37	25
geslacht	man	34	28
	vrouw	40	21
leeftijd	-30 jaar	46	14
	31-40 jaar	38	23
	41-50 jaar	33	30
	51-60 jaar	31	32
	+60 jaar	37	25
kwalificatie	kortgeschoold	31	28
	middengeschoold	36	25
	hooggeschoold	41	22
taal	nederlands	31	29
	frans	45	20
achtergrond	belgisch, vlaams, waals	35	26
	marokkaans/turks	42	22
	europese afkomst	47	16
	niet-europese afkomst	42	24

Door de antwoorden op deze vraag te vergelijken met deze op de vraag “Mensen die illegaal het land zijn binnengekomen of daar illegaal blijven nadat ze het land moesten verlaten mogen nooit geregulariseerd worden, nooit een verblijfsvergunning krijgen” (zie tabel 29) kunnen we de impact van werk redelijk scherp bepalen. Voor de totale groep stijgt de steun voor regularisatie van 18% naar 37%, meer dan een verdubbeling.

Hetzelfde geldt voor een meerderheid van de onderscheiden subgroepen. De stijging in steun door werk manifesteert zich redelijk gelijk bij alle subgroepen. Zowel inzake gender, leeftijd als kwalificatie is er weinig verschil in toename van de steun voor regularisatie door werk. De toename in steun is groter bij de Franstaligen dan bij de Nederlandstaligen en bij de 60-plussers dan bij de jongere leeftijdsgroepen, en veel kleiner bij de mensen van Marokkaanse en Turkse origine dan bij de autochtonen.

tabel 29

houding ten opzichte van regularisatie, zonder en met de voorwaarde van duurzame tewerkstelling volgens socio-demografische kenmerken (aandelen)

		eens regularisatie illegalen	eens regularisatie illegalen mits werk	+pp.
	totaal	18	37	19
geslacht	man	15	34	19
	vrouw	20	40	20
leeftijd	-30 jaar	28	46	18
	31-40 jaar	23	38	15
	41-50 jaar	17	33	16
	51-60 jaar	11	31	20
	+60 jaar	12	37	25
kwalificatie	kortgeschoold	12	31	19
	middengeschoold	16	36	20
	hooggeschoold	22	41	19
taal	nederlands	15	31	16
	frans	20	44	24
achtergrond	belgisch, vlaams, waals	16	35	19
	marokkaans/turks	32	36	4

Bij de electoraten zien we in grote mate dezelfde onderlinge verschillen als bij de vorige stelling. Uiteraard merken we in deze bij elk electoraat opnieuw de systematisch hogere steun voor het regulariseren van illegalen zodra de voorwaarde van duurzame werkzaamheid wordt ingelast. Dat wordt geïllustreerd in tabel 30.

tabel 30

houding ten opzichte van regularisatie, met en zonder de voorwaarde van duurzame tewerkstelling volgens electoraten (aandelen)

	eens regularisatie illegalen*	eens regularisatie illegalen mits werk	+pp.
totaal	18	37	19
groen	41	54	13
ecolo	34	57	23
les engagés	32	57	25
pvda	27	37	10
ptb	27	48	21
défi	21	38	17
vooruit	20	31	11
cd&v	16	34	18
ps	15	43	28
mr	13	47	34
open vld	11	36	25
n-va	7	23	16
vlaams belang	6	24	18

*cijfer is omrekening aandeel die niet akkoord gaan met 'geen regularisatie voor mensen die illegaal in het land verblijven'

De steun voor regularisatie voor illegalen verdubbelt globaal als de voorwaarde van minstens één jaar te hebben gewerkt, wordt toegevoegd. Deze stijging in pp. is het grootst bij de liberale familie en bij PS en Les Engagés en het laagst bij Vooruit en PVDA.

6.4 hoe illegale migratie aanpakken?

Van een vijftal maatregelen die geregeld in het maatschappelijk debat opduiken, werd onderzocht in welke mate zij worden gesteund door de bevolking. Zie tabel 31.

tabel 31

steun voor maatregelen om illegale migratie te beperken, naar taalgroep (aandelen)

	eens	oneens	eens NL	eens FR
illegale migranten die geen asiel aanvragen of van wie de asielaanvraag wordt afgewezen, moeten worden teruggestuurd naar hun land van oorsprong	65	8	73	57
we moeten meer investeren in het bewaken van de Europese buitengrenzen, zodat minder mensen irregulier kunnen binnenkomen	67	10	70	63
landen moeten worden verplicht om illegale migranten en uitgeprocedeerde asielzoekers uit hun land terug te nemen, ook als die landen dat niet willen	62	11	72	52
we moeten in de EU op de ene of andere manier de controle aan de binnengrenzen weer invoeren om illegale migratie beter te kunnen controleren	56	18	56	56
wie Europa illegaal binnenkomt, kan geen asiel meer aanvragen en moet meteen worden teruggestuurd	46	24	49	41

Voor vier van die maatregelen is er een meerderheid die er zich expliciet voor uitspreekt en slechts een kleine proportie – 8 à 18% – die zich ertegen uitspreekt. Het gaat daarbij om een beleid waarin illegalen die geen asiel aanvragen of asielzoekers waarvan het asiel wordt afgewezen, effectief worden teruggestuurd naar hun land en dat de landen verplicht worden hun illegalen en uitgeprocedeerde asielzoekers terug te nemen, ook als die landen dat niet willen. Verder wil een overweldigende meerderheid dat meer wordt geïnvesteerd in het bewaken van de Europese buitengrenzen, met de bedoeling irreguliere migratie tegen te houden. Er is zelfs een expliciete meerderheid voor het “op de ene of andere manier” herinvoeren van controles aan de Europese binnengrenzen om illegale migratie onder controle te brengen. Terwijl dit neerkomt op een herziening van het Schengenakkoord, spreekt slechts 18% van de ondervraagden zich tegen die maatregel uit. Het is een signaal dat de huidige gang van zaken frustraties oproept bij een groot deel van de bevolking.

Wat de vier pas vermelde maatregelen betreft, is in drie van de vier gevallen de steun gevoelig groter onder de Nederlandstaligen dan onder de Franstaligen. De uitzondering is het herinvoeren van de controle aan de binnengrenzen. Daarvoor is er evenveel expliciete steun in beide taalgroepen. Mogelijk zijn de Nederlandstaligen hier wat terughoudender omdat Vlaanderen een exportregio is.

Verder is de steun voor de vier maatregelen altijd groter bij de oudere dan bij de jongere leeftijdsgroepen, en meestal bij de mannen groter dan bij de vrouwen en bij de kort- en middengediplomeerden dan bij de hogeschoolers. De grootste verschillen zien we tussen de leeftijdsgroepen, waarbij het de jongste groepen zijn (18 tot 30 jaar en 31 tot 40 jaar) die zich in mindere mate voorstander tonen. Voor bijvoorbeeld het meer investeren in het bewaken van de buitengrenzen van de Europese Unie, is 51% van de -30-jarigen expliciet voorstander en loopt de steun op tot 78% bij de 60+’ers.

De vijfde maatregel – automatisch asiel weigeren aan iedereen die illegaal Europa binnenkomt – is de enige waarvoor geen expliciete meerderheid is. Er is expliciete steun van 46% van de bevolking, verzet van 24%. Expliciete steun voor de maatregel is groter bij de Nederlandstaligen (49%) dan bij de Franstaligen (41%). Er is meer steun bij de mannen (52%) dan bij de vrouwen (40%). Wat de leeftijd betreft, loopt de steun op van 25% bij de -30-jarigen tot 55% bij de 60-plussers. Kortgeschoolden steunen de maatregel expliciet in 52% van de gevallen, bij hogeschoolers gaat het om 38%. Een heel groot verschil merken we inzake etnische achtergrond. Autochtonen steunen de stelling in 48% van de gevallen, bij respondenten met Europese achtergrond is dit nog 40% en bij mensen van Marokkaanse/Turkse origine nog slechts 17%.

We bespreken achtereenvolgens de vijf maatregelen bij de electoraten.

Wat een effectief terugkeerbeleid betreft, is er een expliciete meerderheid in alle electoraten behalve in dat van Ecolo waarvan 37% voorstander en 24% tegenstander is. In het electoraat van Groen is 50% voorstander en 18% tegenstander. De expliciete steun voor een dergelijk beleid is bijzonder groot in de electoraten van Open Vld (77%), MR (78%), Vlaams Belang (85%) en N-VA (86%).

Voor het meer investeren in het bewaken van de Europese buitengrenzen is er eveneens een expliciete meerderheid in alle electoraten, behalve in die van Ecolo en Groen. In het eerste is 49% voor, 21% tegen, in het tweede 42% voor, 26% tegen. De expliciete steun is hier wederom bijzonder groot in de electoraten van MR (79%), N-VA (85%) en Vlaams Belang (87% voor, 1% tegen). Het is duidelijk dat de kwestie van de illegale migratie de electoraten van N-VA en Vlaams Belang bijzonder sterk beroert. Terwijl we vaak 25 à 30% onbeslist zien, zijn er voor bijvoorbeeld de vraag over betere bewaking van de Europese buitengrenzen slechts 12% onbeslist in de electoraten van Vlaams Belang en N-VA.

Landen verplichten om uitgeprocedeerde asielzoekers en illegalen terug te nemen, als het moet tegen verzet van die landen in, heeft een expliciete meerderheid in alle electoraten, behalve in die van Les Engagés (49% voor, 17% tegen), PS (49% voor, 13% tegen) en Ecolo (36% voor, 22% tegen). In dit geval is er wel een meerderheid bij Groen (53% voor, 15% tegen).

De steun hier is hoog bij MR (69%), Open Vld (71%) en vooral N-VA (81%) en Vlaams Belang (83%).

Over het herinvoeren van controles aan de Europese binnengrenzen is er wat meer verdeeldheid. Voor die maatregel is er geen expliciete meerderheid in de electoraten van Les Engagés (49% versus 19%), CD&V (46% versus 25%), Ecolo (36% versus 34%), Groen (29% versus 36%), Open Vld (41% versus 30%), PVDA (44% versus 30%) en Vooruit (47% versus 24%). Expliciete meerderheden zijn er wel bij DéFI (65% versus 12%), MR (67% versus 16%), N-VA (69% versus 11%), PTB (66% versus 17%), PS (58% versus 13%) en Vlaams Belang (78% versus 4%). In alle electoraten, behalve in dat van Groen zijn de voorstanders talrijker dan de tegenstanders. De maatregel zou tot veel verdeeldheid leiden in de electoraten van Ecolo, Open Vld en de PVDA.

De laatste maatregel (geen asiel voor wie illegaal binnenkomt) heeft een expliciete meerderheid in de electoraten van MR (52% versus 20%), N-VA (65% versus 13%) en Vlaams Belang (75% versus 6%). Er zijn meer voor- dan tegenstanders van de maatregel in de electoraten van CD&V (42% versus 26%), DéFI (46% versus 25%), Open Vld (39% versus 28%), PTB (47% versus 35%), PS (39% versus 21%) en PVDA (40% versus 34%). Nagenoeg gelijk verdeeld, is het electoraat van Les Engagés (33% voor versus 32% tegen) en Vooruit (33% voor versus 36% tegen). Een meerderheid tegen vindt men in de electoraten van Ecolo (28% voor versus 39% tegen), en Groen (23% voor versus 49% tegen).

6.5 welk beleid met betrekking tot illegale migratie geniet de voorkeur van de meerderheid van de bevolking

Er zijn een groot aantal maatregelen die ondanks het grote aantal onbeslist of mensen die een neutrale positie innemen, toch een meerderheid, soms een heel grote, van de bevolking achter zich krijgen. In die gevallen geldt dat de voorstanders tot vijf keer talrijker zijn dan de tegenstanders. Een beleid dat wil aansluiten bij de wensen van de bevolking kan inspiratie vinden in deze maatregelen.

Dat geldt duidelijk voor het zwaarder investeren in het bewaken van de Europese buitengrenzen om te vermijden dat mensen Europa illegaal binnenkomen en in iets mindere mate het herinvoeren van controle aan de Europese binnengrenzen om de verplaatsingen van illegalen te beperken.

Dat geldt eveneens voor het voeren van een effectief uitzettingsbeleid en het voeren van een beleid gericht op het “verplichten” van derde landen om hun mensen terug te nemen. Verder willen meerderheden illegaal verblijf strafbaar stellen en nooit overgaan tot het regulariseren van mensen die het land illegaal zijn binnengekomen of een uitwijzingsbevel hebben genegeerd.

Voor een aantal maatregelen is geen meerderheid, maar zijn de voorstanders wel veel talrijker dan de tegenstanders. Voorstanders zijn bijna drie keer talrijker voor het in gesloten instellingen laten verblijven tot aan de uitzetting van mensen die illegaal in het land zijn (49% voor versus 18% tegen) en voor de zeer strenge maatregel dat wie Europa illegaal binnenkomt geen asiel meer kan aanvragen (46% voor versus 24% tegen). Dat zou impliceren dat de asielaanvraag altijd extraterritoriaal gebeurt of aan de grens, en dat over ontvankelijkheid wordt geoordeeld vooraleer iemand tot een van de lidstaten van de Europese Unie wordt toegelaten.

Voor een aantal andere maatregelen zijn voor en tegenstanders meer in evenwicht, concreet, zijn voorstanders minder dan twee keer zo talrijk als de tegenstanders. Dat geldt voor het voorstel om mensen die Europa illegaal zijn binnengekomen, maar werk vinden en dat minstens jaar kunnen houden, wel kunnen worden geregulariseerd (37% voor versus 24% tegen). Alsook voor de stelling dat mensen die België illegaal zijn binnengekomen maar hier werken, evenveel recht hebben op sociale voorzieningen als de Belgen (35% voor versus 31% tegen).

Ten slotte zijn er bijna twee keer meer tegenstanders dan voorstanders om illegale migranten ook steun te geven voor huisvesting en levensonderhoud.

Kijken we naar de maatregelen waarvoor er een duidelijke meerderheid is, dan blijkt dat de meerderheid van de bevolking voorstander is van een beleid dat strenger is dan het huidige gevoerde beleid.

07

de essentie

migratie algemeen

Het algemeen oordeel over migratie is eerder negatief. 60% is van oordeel dat migranten meer kosten dan ze opbrengen. Slechts 12% is het daar niet mee eens. Slechts 18% van de respondenten is van mening dat het door migratie nu economisch beter gaat in dit land. En 64% oordeelt dat de kwaliteit van het onderwijs achteruit is gegaan onder invloed van migratie.

Ook de persoonlijke ervaringen van de respondenten zijn eerder negatief. 58% voelt zich minder veilig ten gevolge van migratie, 53% voelt zich minder thuis. Gemiddeld gesproken zijn de aandelen voor negatieve ervaringen dubbel zo groot als deze voor positieve ervaringen.

Het is dan ook niet te verwonderen dat slechts 27% van oordeel is dat migratie de voorbije 50 jaar voordelig is geweest voor het land. 39% is het daar uitdrukkelijk niet mee eens. Een cijfer dat lager ligt dan zij die negatieve persoonlijke ervaringen rapporteren inzake migratie. Neemt niet weg dat ook globaal de negatieve stem zwaarder doorweegt dan de positieve.

De eerder negatieve evaluatie inzake migratie betekent niet dat er sprake is van polarisatie. Zowel volledig gesloten (15%) als volledig open grenzen (16%) kunnen niet rekenen op substantiële steun. In beide gevallen is ongeveer de helft ook duidelijk tegen. Dat polarisatie in deze niet de boventoon voert, merken we ook bij de aandelen die onbeslist zijn bij veel vragen inzake migratie. Al kan dit laatste ook te maken hebben met de

gevoeligheid van het thema. Het betekent in elk geval dat het zin heeft om over het thema te praten, te debatteren en overleg te plegen.

Een belangrijke bevinding is dat er een sterke samenhang is tussen de globale evaluatie over migratie en de visie op de toekomst van het land en de kijk op de persoonlijke toekomst. Traditioneel is de kijk op de toekomst van het land pessimistischer dan deze op de persoonlijke toekomst ('met het land gaat het slecht maar met mij goed'). Uit deze studie blijkt dit veel minder. Wie pessimistisch is over het land, is dat grotendeels ook over zichzelf. Er is dus op dit ogenblik sprake van een meer globaal pessimisme dat zowel neerslaat op de maatschappij als op de eigen persoon. We zien vervolgens ook een sterke samenhang met visie op migratie. Wie een meer pessimistisch wereldbeeld heeft (zowel maatschappelijk als persoonlijk), kijkt ook negatiever naar migratie.

Het spreekt vanzelf dat er verschillen zijn al naargelang socio-demografische kenmerken. Inzake gender zijn de verschillen eerder beperkt en blijken vrouwen in veel gevallen iets minder streng te kijken naar migratie. Ook met leeftijd is de samenhang duidelijk. De jongeren staan nagenoeg altijd minder negatief tegenover migratie en binnen de groep jongeren is er nog een verschil met studenten. Met oplopende leeftijd stijgt het aandeel negatieven, zij het dat dit soms weer omslaat na 60 jaar.

Inzake scholing is de trend heel duidelijk. Kortgeschoolden zijn nagenoeg altijd kritischer inzake migratie dan middengeschoolden en deze zijn op hun beurt kritischer dan hooggeschoolden. Zelfs binnen de hooggeschoolden is er meestal nog een verschil tussen de bachelors en de masters.

Nederlandstaligen zijn gemiddeld genomen iets negatiever dan Franstaligen. Opmerkelijk is dat de laatsten meer pro gesloten en open grenzen zijn, wat duidt op een grotere polarisatie.

De grootste verschillen merken we echter bij twee andere variabelen. Vooreerst is er etnische afkomst. Respondenten van Belgische afkomst zijn kritischer dan deze van Europese afkomst, Turkse/Marokkaanse afkomst of een ander land buiten Europa. Hier is enige voorzichtigheid geboden omdat we door de afwezigheid van 60+ geen volledig representatief beeld hebben van de Marokkaanse/Turkse gemeenschap.

Deze globale verschillen komen we systematisch tegen bij de verschillende vormen van migratie. We komen er in deze essentie niet meer op terug, tenzij bij duidelijke afwijkingen van de globale trend.

Ten slotte is er de politieke voorkeur. Voor nagenoeg elke vraag zijn er grote verschillen tussen de diverse electoraten. De antwoorden zijn dus (soms sterk) ideologisch gekleurd. Globaal genomen, is de groene politieke familie (Groen en Ecolo) het minst negatief of streng/meest positief over migratie. De electoraten zijn soms ook heel sterk verdeeld

binnen dezelfde partij met evenveel voor- als tegenstanders. Zo vindt 30% van het electoraat van Ecolo dat migranten meer kosten dan ze opbrengen, 29% vindt dat ze meer opbrengen dan ze kosten. Het electoraat van het Vlaams Belang is, weinig verrassend, het meest negatief/streng inzake migratie. Toch bevat ook dat electoraat verrassingen. Zo is een bekend verkiezingsvoorstel van het Vlaams Belang een migratiestop voor een periode van tien jaar. Dit wordt slechts door 30% van het electoraat van het Vlaams Belang gedeeld en door 29% zelfs verworpen. Opvallend is dat binnen politieke families de Nederlandstalige partijen dikwijls minder negatief zijn. Dat komt door het ontbreken van zeer migratiekritische partijen in het Franstalig landsgedeelte. De meer migratiekritische kiezers zitten er meer verspreid bij de andere partijen. Het N-VA-electoraat is voor sommige aspecten even negatief als dit van het Vlaams Belang maar verschilt op andere dan weer sterk. Zo is de afkeur voor open grenzen even groot als deze van het Vlaams Belang maar zijn er veel minder voorstanders van gesloten grenzen. Dikwijls komt het electoraat van N-VA in de buurt van MR en soms ook bij dit van PTB en PS.

reguliere migratie

De perceptie inzake algemene migratie is eerder negatief. De vraag is nu of we dit kunnen doortrekken naar verschillende vormen van migratie. We onderscheiden achtereenvolgens vormen van reguliere migratie (werk, gezinshereniging, studeren), asiel en illegale migratie.

werk

Het is overduidelijk dat migratie in functie van werk een veel positiever draagvlak heeft. Als migranten aan het werk zijn, bijdragen aan de samenleving en minder een beroep doen op sociale zekerheid of bijstand, dan valt veel wrevel of onrust weg. Migratie in functie van tekorten op de arbeidsmarkt krijgt de goedkeuring van 60% van de respondenten. Slechts 12% is hier geen voorstander van, ongeveer het percentage dat pleit voor gesloten grenzen (15%). De voorstanders zijn vijf keer talrijker dan de tegenstanders.

Interessant is dat de verschillen tussen de subgroepen in een aantal gevallen afwijken van het eerder geschetste patroon. Waar vrouwen globaal een minder negatieve perceptie hebben inzake migratie, zijn het nu de mannen die migratie in functie van werk iets meer genegen zijn. Ook de traditionele verschillen inzake leeftijd vinden we niet terug. Het verschil tussen kort- en hooggeschoolden blijft wel staan. Bij hooggeschoolden is 68% pro, bij kortgeschoolden slechts 50%, maar ook bij deze laatsten zijn de voorstanders nog steeds drie keer talrijker dan de tegenstanders. Daar waar de groene politieke familie meestal het minst negatief of het meest pro migratie is, geldt dit niet voor migratie in functie van werk. De grootste steun voor dit soort migratie vinden we bij de liberale (Open Vld en MR) en christelijke partijen (CD&V en Les Engagés) waar ongeveer drie op vier pro is, nipt gevolgd door het electoraat van N-VA (69%). Het verschil met Vlaams Belang is op dit punt groot. Maar ook in deze migratiekritische partij en de enige met een migratiestop in het partijprogramma, is iets meer dan de helft pro

migratie om werkgerelateerde redenen (51%). Het Vlaams Belang verschilt wat dat betreft weinig met PS en PVDA waar respectievelijk 54 en 51% pro zijn. In vergelijking met de liberale en christelijke politieke families en N-VA zijn de linkse electoraten gemiddeld iets minder enthousiast over arbeidsmigratie.

Gezien de positieve perceptie van de bevolking wat dit betreft, kan de vraag gesteld worden of de huidige regulering inzake migratie om te werken aan verruiming of versoepeling toe is. Dat is zeker een inhoudelijke discussie waard maar heel zeker is het niet. De positieve instemming van de bevolking kan net een gevolg zijn van de eerder restrictieve wetgeving. Maar er zijn zeker argumenten voor het opdrijven van het aandeel migratie om te werken binnen de globale migratiestroom. We komen hier verder in deze essentie nog op terug.

gezinshereniging

Naast migratie om werkgerelateerde redenen kan ook het principe van gezinshereniging op een stevig draagvlak rekenen. Slechts 16% wijst dit af. Dit cijfer stemt overeen met zij die de grenzen willen sluiten voor migranten. Voor veruit de grootste groep dient gezinshereniging wel gekoppeld aan (soms redelijk strenge) voorwaarden (72%). Stevige meerderheden zijn er voor verplichte inburgering en betere kennis van de taal. Ook moeten migranten minstens vier jaar gewerkt hebben vooraleer ze andere gezinsleden laten overkomen.

studenten

Gezien de eerder positieve perceptie van migratie in het kader van werk zou men kunnen verwachten dat ook migratie om studieredenen over een gelijkaardig draagvlak beschikt. Dat klopt niet helemaal. Het aandeel voorstanders (31%) is iets groter dan de tegenstanders (25%). Blijkbaar wordt de link met werk in deze niet eenduidig gelegd.

asiel

In vergelijking met migratie om te werken kan asiel op minder instemming rekenen. Hoe groot het draagvlak precies is, hangt af van de vraagstelling. De meest positieve score wordt behaald op de vraag ‘Iedereen die in België asiel aanvraagt en er recht op heeft, moet hier kunnen blijven en bescherming krijgen’. De helft van de respondenten is het hiermee (volledig) eens, slechts 17% oneens. Deze resultaten wijken niet heel sterk af (9 pp.) van deze voor migratie om te werken (60% eens, 12% oneens). Dit duidt op een nog steeds redelijk stevig draagvlak.

Het beeld wijzigt, in negatieve zin, als gevraagd wordt naar de opvangcapaciteit inzake asielzoekers. Daar waar 51% van mening is dat iedereen die recht heeft op asiel in België moet kunnen blijven en bescherming krijgen, is het aandeel dat van mening is dat er geen bovengrens inzake erkende asielzoekers kan zijn nog slechts 23%, meer dan een halvering. Uit deze vraag blijkt bovendien dat 21% helemaal geen asielzoekers wil erkennen, een percentage dat iets boven het aandeel uitkomt van degenen die een totale migratiestop willen (15%). Deze vraag werd opgesplitst in

Europese en niet-Europese asielzoekers. Er blijkt inderdaad een verschil in opvatting – niet bij degenen die geen bovengrens willen (die aandelen verschillen nauwelijks), wel bij degenen die helemaal geen asielzoekers willen. Voor Europese asielzoekers is dit 14%, voor niet-Europese asielzoekers is dit 21%. Weliswaar een duidelijk, zij het niet een enorm verschil. ‘Europa eerst’ lijkt slechts beperkt te spelen.

Het globaal recht op asiel wordt onderschreven door op één na alle electoraten van de politieke partijen. De enige uitzondering is het electoraat van Vlaams Belang waarvan slechts 29% van oordeel is dat de in België aanwezige asielzoekers die daar recht op hebben, ook bescherming moeten krijgen, en 36% die het daar niet mee eens zijn. Het verschil met N-VA is opnieuw groot met 49% voorstanders en 23% tegenstanders. Globaal genomen, is de groene politieke familie het meest pro asiel is (Groen 71%, Ecolo 62%). Net zoals bij de groenen merken we ook bij de liberale, sociaal democratische en extreem linkse families dat de Nederlandstalige partijen meer pro asiel zijn (Vooruit 64% versus PS 56%, Open Vld 60% versus MR 54% en PVDA 57% versus PTB 52%).

Ook wat de opvangcapaciteit inzake asielzoekers betreft, is de groene politieke familie het meest pro asiel. Het is ook de enige familie waar geen onderscheid gemaakt wordt tussen niet-Europese en Europese vluchtelingen. Zoals eerder vermeld, is het verschil sowieso globaal eerder beperkt. Slechts twee partijen wijken redelijk af van het gemiddelde. Bij Vlaams Belang is 53% van

mening dat er geen asiel kan worden verleend aan niet-Europeanen. Bij Europeanen daalt dit naar 39%. Bij N-VA gaat het om respectievelijk 27 en 12%. In beide gevallen dus een daling van ongeveer 15 pp., fors boven de gemiddelde daling van 7 pp.

Hoewel de publieke opinie ten aanzien van asiel negatiever/strenger is dan ten aanzien van migratie voor werk, suggereren verschillende resultaten dat het basisprincipe van asiel – ‘het bieden van bescherming aan personen die om allerlei niet legitieme redenen vervolgd worden in eigen land’ – niet fundamenteel ter discussie staat. Het gaat meer om andere zaken. Zo is 55% van mening dat de asielprocedure oneigenlijk gebruikt wordt door personen die hiervoor niet in aanmerking komen. Slechts 12% is het hiermee niet eens. Eveneens 55% meent dat het tijdelijk karakter van asiel versterkt moet worden. Opnieuw is slechts 12% het niet eens. De bescherming geldt tot de situatie in het thuisland weer ok is. 61% is van mening dat landen die asielzoekers niet wensen terug te nemen, gesanctioneerd moeten worden. En 43% meent dat asiel afgeschaft moet worden omdat het uitwijzen van asielzoekers wiens aanvraag niet wordt ingewilligd, niet lukt. Niet zozeer asiel als basisrecht en moreel principe staat ter discussie, wel het concrete gebruik ervan en de vaststelling dat asiel feitelijk een doorstroomkanaal voor illegaliteit is.

illegale migratie

Een deel van de minder positieve perceptie rond asiel ligt in het feit dat het dikwijls de poort is naar illegaliteit. Het verwondert dan ook niet dat de perceptie inzake illegale migratie negatief is. Open grenzen, een situatie waarbij illegale migratie niet bestaat, wordt door slechts 16% van de respondenten onderschreven. De globale stemming is redelijk duidelijk. Voor 56% is illegaal in het land verblijven strafbaar. Slechts 15% is het daar niet mee eens. Voor 52% kan iemand die illegaal het land is binnengekomen nooit geregulariseerd worden, slechts 18% is het niet eens. Voor 49% moeten illegalen vastgezet worden in een gesloten instelling vooraleer ze uitgewezen worden.

Vrouwen, jongeren, hooggeschoolden, Frans-taligen stellen zich over het algemeen minder streng op met betrekking tot illegale migranten.

De verschillen tussen de electoraten zijn opnieuw groot. Wat het strafbaar stellen van illegaal verblijf betreft, is er een meerderheid bij zes partijen, PTB (50%), CD&V (54%), Open Vld (57%), MR (66%), N-VA (78%) en Vlaams Belang (85%). Bemerkt het uiteenlopend ideologisch spectrum! Bij de andere partijen is er geen meerderheid maar zijn de voorstanders in veel grotere getale dan de tegenstanders: Les Engagés (44% voor versus 24% tegen), DéFI (46% voor versus 21% tegen), PS (46% voor versus 14% tegen), PVDA (42% voor versus 28% tegen), Vooruit (48% voor versus 17% tegen). Slechts twee partijen zijn inzake voor- en tegenstanders wat meer in evenwicht: Groen (38% voor versus 29%

tegen) en Ecolo (30% voor versus 31% tegen). De opstelling van de electoraten met betrekking tot de regularisatie van illegalen die ooit werden uitgewezen, lijkt sterk op die met betrekking tot het strafbaar stellen.

Een heel opvallende bevinding is dat het hebben van werk ook in het geval van illegale migratie positief inwerkt op de publieke opinie. Wie als illegaal een jaar werkt, zou volgens 37% een verblijfsvergunning moeten krijgen. Slechts 25% is tegen. Een grote groep blijft onbeslist. Door de resultaten te vergelijken met een andere vraag inzake regularisatie kunnen we het netto-effect van werk scherp bepalen. Globaal stijgt de steun voor regularisatie van 18% naar 37%, meer dan een verdubbeling. De stijging in steun door werk manifesteert zich redelijk gelijk bij alle subgroepen. Zowel inzake gender, leeftijd als kwalificatie is er weinig verschil in toename van de steun door werk. De verschillen lopen iets meer op bij taal en bij etnische afkomst.

Welk beleid wil men om de illegale migratie terug te dringen? Voor vier voorgelegde maatregelen is er een meerderheid die zich er expliciet voor uitspreekt en slechts een kleine proportie – 8 à 18% – die zich ertegen uitspreekt. Het gaat daarbij om een beleid waarin illegalen die geen asiel aanvragen of asielzoekers waarvan het asiel wordt afgewezen, effectief worden teruggestuurd naar hun land (65% pro) en dat de landen verplicht worden hun illegalen en uitgeprocedeerde asielzoekers terug te nemen (62% pro), ook als die landen dat niet willen. Verder wil een overweldigende meerderheid dat meer wordt geïnvesteerd in het bewaken van de Europese buitengrenzen (67%) met de bedoeling irreguliere migratie

tegen te houden. Er is zelfs een expliciete meerderheid voor het “op de ene of andere manier” herinvoeren van controles aan de Europese binnengrenzen om illegale migratie onder controle te brengen (56%). Terwijl dit neerkomt op een herziening van Schengen, spreekt slechts 18% van de ondervraagden zich tegen die maatregel uit. Een duidelijk signaal dat de huidige gang van zaken frustraties oproept bij een groot deel van de bevolking.

Wat de vier pas vermelde maatregelen betreft, is in drie van de vier gevallen de steun gevoelig groter onder de Nederlandstaligen dan onder de Franstaligen. De uitzondering is het herinvoeren van de controle aan de binnengrenzen. Daarvoor is er evenveel expliciete steun in beide taalgroepen. Mogelijk zijn de Nederlandstaligen hier wat terughoudender omdat Vlaanderen een exportregio is.

besluit

De eerder negatieve evaluatie van migratie in het algemeen hangt sterk samen met de negatieve visie op asiel en illegale migratie. Een deel van de negatieve visie op asiel is te verklaren door de sterke vervlechting met illegale migratie. Asielzoekers wiens aanvraag verworpen is, verlaten in veel gevallen niet het land en komen terecht in de illegaliteit. Een ander teer punt van asiel is voor een meerderheid van de respondenten het oneigenlijk gebruik ervan. De verdedigers van dit oneigenlijk gebruik wijzen erop dat er voor de betrokkenen weinig anders opzit, omdat er geen andere kanalen beschikbaar zijn. Volgens hen zou de druk inzake asiel afnemen indien

andere kanalen worden geopend. Heel zeker is dat niet. Zo is het goed mogelijk dat wie eerst via de nieuwe kanalen een kans waagt en afgewezen wordt, alsnog de asielprocedure gebruikt.

Er zijn niet echt aanwijzingen dat het basisprincipe van asiel fundamenteel ter discussie staat bij een meerderheid van de bevolking. Slechts één op vijf wil een totale asielstop. Maar dit draagvlak is kwetsbaar. Respondenten maken echter wel degelijk een onderscheid tussen verschillende vormen van migratie. Migratie in het kader van werk kan bijvoorbeeld op veel steun rekenen. Alleen een beperkte groep die een totaal migratieverbod wil, zo'n 15%, is tegen.

Over migratie wordt verschillend gedacht en zijn de visies uiteenlopend, zelfs binnen de electoraten van politieke partijen. Extreme visies zijn in de minderheid. De polarisatie overheerst alsnog niet. Toch is een redelijk duidelijke meerderheid voor een strengere aanpak van illegale migratie, gezinshereniging en ook asiel. Een mogelijke bijkomende piste voor toekomstig beleid zou erin kunnen bestaan dat met een aantal landen een overeenkomst wordt gesloten waarbij een contingent uit dat land zich kan aanmelden voor migratie. Het komt echter België toe om uit deze groep de migranten te selecteren die worden toegelaten. Het meest voor de hand liggend, is dat deze keuze vooral gebeurt op basis van integratiekansen op de arbeidsmarkt. In ruil dient het land zich te engageren om illegale migratie uit het land tegen te gaan en uitgewezen onderdanen terug op te nemen.

Los van deze piste is het duidelijk dat een bijkomend zwak punt van asiel de geringe doorstroom naar werk is. De instroom gaat niet alleen heel traag. Uiteindelijk is ook na veel jaren nooit meer dan 50% aan het werk. (Lens, 2022) Met deze kennis voor ogen blijft het vreemd dat activisten vluchtelingenstromen positief blijven benoemen als mogelijke oplossing voor knelpunten op de arbeidsmarkt. Uit deze studie blijkt inderdaad dat de bevolking dit laatste steunt. Alleen weet de bevolking maar al te goed dat dit niet opgaat voor een grote groep van de asielzoekers. Dit soort pleidooien, hoe goed bedoeld ook, bereikt dus wellicht een omgekeerd resultaat. Voor het beleid zit er weinig anders op dan de inspanningen om erkende asielzoekers te leiden naar werk, op te voeren of te verfijnen. Dezelfde analyse kan gemaakt worden voor migratie in functie van gezinshereniging. Ook deze vorm van migratie scoort slecht inzake arbeidsmarktintegratie. Maximaal de helft werkt na verloop van tijd. Ook voor dit kanaal moet worden nagedacht hoe de band met werk kan worden verstevigd. Want dit heeft deze studie absoluut aangetoond. Werk lost heel wat problemen inzake migratie op.

Anders dan gewoonlijk in studies van Randstad Research waren de electoraten van politieke partijen een belangrijke variabele. Meestal was dit ook de variabele met de grootste variatie inzake houding ten aanzien van migratie. Deze studie biedt de verschillende politieke partijen de kans om hun programma inzake migratie verder te verfijnen en te expliciteren. De studie heeft zeker aangetoond dat de meeste partijen wel enige issues hebben in dit verband.

bibliografie

Baeyens, A., et al, (2020) The economic impact of immigration in Belgium, National Bank of Belgium, Economic Review, November 2020

Bossuyt, M., (2022) Tussen demagogie en hypocrisie. Herinneringen van de eerste vluchtelingencommissaris, Ertberg

Bruers, S., (2021) De economie en ethiek van vrije migratie, Academia Press

Dekker, P., et al, (2013) Burgerschapsperspectieven 2013/3, Sociaal Cultureel Planbureau

Elchardus, M., (2015) Voorbij het narratief van neergang, Lannoo Campus

Europese Commissie, (2021) Totaalcijfers voor immigratie in de Europese samenleving, Statistieken over migratie naar Europa, Brussel

Ipsos, (2022) Global attitudes towards refugees

McKinsey, (1997) War for talent

Myria, (2022) Migratie in cijfers en in rechten, bevolking en bewegingen

Randstad Research, (2021) Finding work

Schnabel, P., (2018) Met mij gaat het goed, met ons gaat het slecht. Het gevoel van Nederland, Prometheus

Statbel, (2022) Totale internationale migratie, Belgen en niet-Belgen, tijdreeks 1948-2021

Verhue, D., et al, (2020) Tweede Meting, Ministerie van Justitie en Veiligheid, Den Haag

10-2022

randstad
research